

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOL 065, Socialt arbete med drogmissbrukare

Höstterminen 2003

Inlåst

*– en fallstudie av hur fyra tvångsomhändertagna flickor hanterar sina
upplevelser av att vara pålåst utredningshem*

Författare: Teresia Mårtensson

Anette Ågren

Handledare: Jan Magnusson

ABSTRACT

The purpose of examining girls who are taken into charge according to the law (1990: 52) with special regulations concerning the care for young persons (LVU), their experiences of being at a locked investigation home. What we do is based on the following questions at issue:

- How do the girls experience the time at the investigation home?
- Do the girls feel involved and can influence the decisions in the investigation?
- How does the compulsory residence at the home affect the investigation?

To answer these questions we interviewed four girls who at the time resided at a locked investigation home, Lundens Ungdomshem. There we studied journal notes from four other girls who previously had resided at the home. To acquire a background concerning how an investigation is carried out we interviewed the departmental manager at Lundens Ungdomshem. We also studied relevant literature.

The investigation showed i.e. that the girls experienced confusion and fear of not knowing what was to happen of them. Different survival strategies were deployed to gain protection from the institutional world. Some experienced the compulsory residency as a security, a safe have from a world that had been harsh to them. At the same time, the security creates a worry for the future when they are without this it. The girls' participation or lack of participation in activities, investigations etc. can be seen as a primary adjustment where the girls have taken in what the system wants them to take in, but can also be seen as a secondary adjustment where the girls use different survival strategies. A part of the girls chose not to be a part of their investigation and that the fear of being misunderstood was an obstacle. It can also be because the purpose of an investigation has not been fully understood by the girl. By approving written material, some could feel that they actively were taking part in the investigation.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	4
INLEDNING.....	5
PROBLEMFÖRMULERING.....	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
UPPLEVELSE - DEFINITION.....	6
METOD OCH URVAL.....	6
<i>Undersökningens uppläggning.....</i>	<i>6</i>
<i>Access.....</i>	<i>7</i>
<i>Urvalsmetoder.....</i>	<i>7</i>
<i>Tillvägagångssätt vid insamling och bearbetning av material.....</i>	<i>9</i>
<i>Undersökningens tillförlitlighet.....</i>	<i>11</i>
<i>Etiska överväganden.....</i>	<i>12</i>
DISPOSITION.....	13
HUR GÅR EN UTREDNING TILL?	14
AKUTAVDELNING.....	14
UTREDNINGSAVDELNING.....	14
UTREDNINGSRARBETET.....	14
TEORETISKA PERSPEKTIV	17
ERVING GOFFMANS TEORI OM ÖVERLEVNADSSTRATEGIER.....	17
CLAES LEVINS ANPASSNINGSKATEGORIER.....	19
CLAES LEVINS "FATTIGDOMSASPEKT".....	20
TIDEN I TIDEN – RESULTATREDOVISNING	22
DE INTERVJUADE FLICKORNA.....	22
FLICKORNA BAKOM JOURNALERNA.....	23
RUMSLIG BESKRIVNING AV LUNDENS UNGDOMSHEM.....	23
VAD SKA HÄNDA MED MIG?.....	24
<i>Första möte med Lundens rutiner och regler.....</i>	<i>24</i>
<i>Varför är jag här?.....</i>	<i>25</i>

<i>"Hur länge ska jag vara inlåst?"</i>	26
<i>Fly inläsning</i>	27
<u>VARDAĞ PÅ LUNDEN</u>	28
<i>Delta i min utredning</i>	28
<i>Kontrollerad</i>	30
<i>Personalen i hälarna</i>	30
<i>Låt dörr en vanesak</i>	31
<i>"frihet �r s�himla stort"</i>	31
<i>"... man ska kapa allting"</i>	32
<i>"Tränas" till ett liv utan droger</i>	33
<i>Regler som hemma</i>	33
<i>"... inte har nån aktivitet --- där det tr�igt!"</i>	34
<u>ORO INFÖR FRAMTIDEN</u>	35
<i>"st�p�egna ben"</i>	35
<u>ANALYS</u>	37
<u>BLI INLÅST</u>	37
<u>BLI UTREDD</u>	39
<u>YTTRE OCH INRE KONTROLL</u>	41
<u>KOMMA "UT"</u>	46
<u>AVSLUTNING</u>	48
<u>SAMMANFATTNING</u>	48
<u>DISKUSSION</u>	52
<u>KÄLLFÖRTECKNING</u>	54

BILAGOR:

BILAGA 1 LAGAR

BILAGA 2 INTERVJUGUIDE

FÖRORD

Ett varmt tack vill vi rikta till de flickor som i uppsatsen kallas för Julia, Matilda, Sara och Tuva! Utan Er medverkan hade inte uppsatsen varit möjlig att genomföra.

Till vår handledare Jan Magnusson riktar vi även ett stort tack. Du hjälpte oss att se i andra banor. Kom med konstruktiv kritik. Dina råd har helt enkelt för oss varit ovärderliga!

Vi vill också tacka avdelningsföreståndare Elisabeth Andersson som hjälpt oss att få tillträde till Lundens ungdomshem.

Ett stort tack vill vi även rikta till Lisa Hennem som både korrekturläst och kommit med bra synpunkter på arbetet.

Tack Mikael Belin för att Du i all hast ställde upp på att korrekturläsa delar av arbetet.

Hannes Granberg vi tackar Dig så jättemycket för att Du besparat oss en hel del tid när Du ställde upp och översatte vårt abstract.

Avslutningsvis vill vi här även passa på att tacka våra respektive familjer för deras förståelse, då vi ägnat många och långa dagar framför datorn. Vi hoppas också att Ni nu ska få lite mer uttömmande svar när vi samtalar och inte enbart ett tankspritt Mmm...

INLEDNING

PROBLEMFORMULERING

Vi har inte bara arbetat och arbetar med missbrukare utan även haft missbruk nära inpå oss privat. Utifrån dessa samlade erfarenheter har vi ofta ställts inför olika funderingar kring missbruksproblematiken. En av oss arbetar på ett utredningshem för omhändertagna tonårsflickor enligt lagen (1990: 52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (Bilaga 1) och har därigenom bl.a. observerat att flickor som ska vidareplaceras ibland efter avslutad utredning ändå kan bli fortsatt tvingade vara inlåsta. Detta kan bero på att stället de ska vidare på kanske inte har någon ledig plats för tillfället. Vi kan se att det blir en oviss tid för den unga och att det kan bli svårt att styra sitt liv. Själva omhändertagandet är heller inte tidsbegränsat mer än så till vida att det går ut när man fyllt 21 år. Hur påverkas det ungdomens upplevelser av att vara inlåst på dessa premisser och kan en utredning genomföras på dessa grunder?

Syftet med lagen är att vara till skydd för den unga och dennes hälsa och utveckling och att erbjuda vård de situationer då det inte går att få samtycke till behövlig vård. (Bergman, Petra 1997 s 36) Hemförhållandena kan t.ex. anses vara så svåra att man behöver skyddas från dem. Om man har fyllt 18 år men ännu inte fyllt 20 år kan man enligt den 3 § i LVU lagen också bli omhändertagen och då pga. att ens eget beteende anses vara väldigt skadligt för den egna hälsan och utvecklingen vilket t.ex. ett missbruk räknas som. I vårt arbete kommer vi att inrikta oss på den 3 § och enbart ungdomar som misstänks ha ett missbruksproblem.

Enligt Andersson (i Meeuwisse, Sunesson, Svärd 2000) finns en enhetlig bild av att unga inte ställs i fokus i det sociala arbetet. De ungas talan kommer inte fram i utredningarna och deras kunskaper används inte heller i forskningen. (s 178) Kanske har detta börjat ändra sig för sen den 1 juli 2003 har lagändringar bl.a. gjorts i LVU med syftet att stärka skyddet för de unga. Vad som är bäst för ungdomen ska vara avgörande vid *alla* beslut som fattas enligt LVU. ”Socialtjänsten måste ta reda på vad den unge vill och dessutom ta hänsyn till hans eller hennes vilja. /LH” (www.SiS.se). Men upplever ungdomarna att de kan göra sina röster hörda?

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att undersöka hur omhändertagna flickor enligt lagen (1990: 52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), hanterar sina upplevelser av att vara på låst utredningshem. Det gör vi utifrån följande frågeställningar:

- Hur hanterar flickorna sina upplevelser av att vistas på låst utredningshem?
- Upplever flickorna att de är delaktiga och kan vara med och bestämma i sin utredning?
- Hur påverkar tvångsvistelsen utredningen?

UPPLEVELSE - DEFINITION

Genom att förstå vad tonårsflickorna upplever att de går miste om inne på Lunden och hur det i sin tur påverkar tiden inne på Lunden, kan vi kanske försöka fånga upplevelsen av inlåsningsen i en intervju. T.ex. saknaden av närheten till en annan människa. Att vara med min kille, tjej eller mina kompisar, familj och kanske också saknaden av t.ex. någon högtidsdag, att kunna gå på bio eller att gå på fest när man känner för det. Vi tror att inlåsningsen med alla sina begränsningar blir ett skeende i deras liv som berör på ett eller annat vis. Vilket vi tror kan leda till olika känslor, som glädje, sorg, ilska och uppgivenhet. Det är summan av detta som vi lägger till begreppet upplevelse, dvs. känslan av att bli eller att ha blivit berörd av en händelse/situation/skeende.

METOD OCH URVAL

I detta avsnitt tänker vi visa på hur vi fick tillgång till detta fält, vårt material, våra intervjuer, journalanteckningar och månadsrapporter. En beskrivning av vilka metoder och redskap vi valt att använda oss av kommer också presenteras.

Undersökningens uppläggning

Vi vill lyfta fram hur flickor hanterar sina upplevelser av låsta utredningshem, då är en kvalitativ fallstudie bäst. (Repstad 1999) Som bas består undersökningens metoder av: bandinspelade tematiserade intervjuer och som ett litet komplement till denna metod: tematisering av journalanteckningar och månadsrapporter. Vår undersökning består alltså både av primära källor i form av intervjuer och av sekundära källor i form av

journalanteckningar och månadsrapporter. Men för att kunna genomföra denna studie behövde vi först tillgång till fältet. Här nedan följer en beskrivning av hur det gick till.

Access

LVU-vården är omringad av sekretesslagar vilket innebär att det kan vara svårt att få tillträde till detta fält. Men för att komma förbi dessa tänkbara hinder vände vi oss till Lundens Ungdomshem där en av oss arbetar. Vi presenterade vår uppsatsidé för avdelningsföreståndaren Elisabeth Andersson och sa att vi ville göra intervjuer av några flickor som fanns på utredningshemmet och få tillgång till journalanteckningar och månadsrapporter. Nu låg vårt hopp om access hos henne.

När det gällde intervjuerna så infann sig inga problem. Elisabeth Andersson skulle ta upp detta på en behandlingskonferens och be flickornas kontaktpersoner att fråga om flickorna var intresserade av att ställa upp på en intervju.

Tillgången till månadsrapporter och journalanteckningar menade Elisabeth Andersson att hon inte kunde bestämma över utan att först ha diskuterat med institutionschefen, Rickard Amylon. Några dagar senare tog vi åter kontakt och fick reda på svårigheterna att få tillgång till det skrivna materialet för oss båda. Eftersom Anette arbetar på Lunden var det bara hon som fick tillgång till materialet. Ytterligare krav som Lunden hade var att materialet avidentifierades och sammanställdes på Lunden samt att dem ville godkänna materialet innan det lämnade Lunden så det inte kunde härledas till en specifik person. Orsaken till det är att personerna, materialet handlar om, egentligen ska godkänna materialet. En process som tar väldigt lång tid. Vi ansåg att dessa begränsningar inte skulle bli något hinder och beslöt att endast Anette hämtar in informationen.

Urvalsmetoder

Vi kan se att det finns olika sätt att "mäta" upplevelsen av att vara på låst utredningshem. Man kan intervjua flickorna som just nu är placerade på Lunden, intervjua flickor som flyttat ut, intervjua personal som arbetar med dessa flickor, studera journalanteckningar etc. Eftersom vi vill försöka fånga nutidsupplevelsen utifrån ett "de inlåsta flickornas perspektiv" var valet av att göra intervjuer med flickor som nu är placerade på ett utredningshem lätt. Men som ett

mindre komplement till basmetoden ville vi använda oss av ytterligare en metod i syfte att kunna ge oss "de inlåsta flickornas perspektiv", en nutidsupplevelse men även och som våra intervju flickor inte kan ge eftersom de fortfarande är placerade på Lunden, en helhet på en placeringstid. Personalen kunde nog inte ge oss "de inlåsta flickornas perspektiv" och skulle de ge oss en nutidsupplevelse så hade den endast kunnat göras på de intervjuade flickorna då det inte bor så många flickor åt gången inne på Lunden. De utflyttade flickorna har fått distans till Lunden och därmed kanske "omvandlat" sina tankar om hur nutidsupplevelsen var. Det material som vi fann bäst stämma överens med våra tankar var att studera journalanteckningar och månadsrapporter. Visserligen är det personalens synsätt som kommer fram men med omtolkningar, som vi återkommer till när vi beskriver vårt tillvägagångssätt av insamling av material, trodde vi ändå att det skulle gå att använda för att se på ytterligare flickors upplevelser.

Kriterium vi hade när vi gjorde vårt urval av flickor på Lunden var att flickan skulle ha kommit in på avdelningen dvs. inte längre vara placerad inne på intaget. Det som sen i slutändan avgjorde vårt urval var vilka som tackade ja till att bli intervjuade när respektive kontaktperson frågade om de ville ställa upp. Som minimum för att kunna genomföra arbetet hade vi satt som kriterium att minst fyra flickor skulle tacka ja. En avböjde att delta och två var på väg att flytta därifrån och vi skulle inte hinna intervju dem innan dess. Så av Lundens sju placerade tonårsflickor valde fyra att ställa upp på intervju. Vi har således gjort en stickprovsundersökning med ett icke-slumpmässigt urval ett s.k. snöbollsurval. Elisabeth Andersson har fungerat som vår "gatekeepers" (grindvakt). Hon har via kontaktpersonerna förmedlat kontakten mellan oss och flickorna. (Hilte, 2001)

När det gäller information om Lunden och dess verksamhet valde vi att göra två telefonintervjuer med Lundens avdelningsföreståndare Elisabeth Andersson.

Även när det gäller urvalet av journalanteckningar och månadsrapporter gjordes en stickprovsundersökning med ett icke-slumpmässigt urval. Vi hade även här Elisabeth Andersson som "gatekeepers" och hon var länken till Rickard Amylon som båda tillsammans beslutade om vi kunde använda detta urval. Elisabeth Andersson var även den som slutligen skulle godkänna materialet som lämnade Lunden. Vi bestämde oss för fyra stycken flickor. Urvalet av deras journalanteckningar och månadsrapporter gjordes med krav på att flickorna skulle ha varit placerade på Lunden för minst två år sen. Detta för att det inte skulle ligga för

nära i tiden så att Anette antingen hade träffat dessa flickor eller att hon inte skulle ha hunnit få distans till dem. Valet av just fyra flickor styrdes dels av att vi trodde att det skulle kunna ge en bra balans till våra primärdata och dels av hur lång tid vi hade på oss att göra detta arbete. (Hilte, 2001)

Från den färdiga utredningen har vi valt att enbart ta med utlåtande från kontaktpersonerna. Övrigt material som psykologtester, läkarutlåtande m.m. bedömde vi att vi inte hade användning för. Eftersom vi tänkte att kontaktpersonerna har en mera daglig kontakt och därför kan återge nutidsupplevelsen på ett bättre vis än vad ett läkarutlåtande eller psykologtest skulle kunna ge. En utredning pågår i cirka 4 månader.

Tillvägagångssätt vid insamling och bearbetning av material

Intervjuerna av flickorna gjordes av Teresia. När vi skulle forma vår intervjuguide (Bilaga 2) styrdes den av vår definition av "upplevelse" och vi fann tre teman som relevanta; nutid, dåtid och framtid. Meningen med att använda sig av teman är att dem är lika för alla intervjupersoner. Istället för slutna frågor använder man sig av öppna. (Krag Jacobsen, 1993, s 19) Vår handledare gav oss tipset att vi skulle försöka konkretisera olika situationer som den intervjuade kunde fundera över. Syftet med detta var att det är lättare att komma ihåg utifrån en konkret situation. Något som även Repstad (1999) menar.(s 81) Här kunde vi dra nytta av vår förståelse inom området. Trots våra teman valde vi att intervjuerna skulle inledas med *en* sådan här fråga. På så vis gav vi också en öppning till den intervjuade att först fritt fundera kring upplevelser. Men att Teresia ändå under samtalets gång kunde "flika" in våra teman som en naturlig del i samtalet. De övriga frågorna skulle bara ses som en hjälp ifall samtalet skulle stanna upp. Metoden vi använde liknar "trattprincipen" vilket innebär att man går ut öppet och brett för att efterhand snäva åt med mera konkreta frågeställningar eller som för oss smalna av med hjälp av våra teman. Fördelen med denna metod är att man i intervjun tar sin utgångspunkt utifrån där aktören befinner sig i sin verklighet. Metoden kallas därför för en kvalitativ intervju. (Repstad, 1999, s 43)

Det hände att vi fick information och tankar från en intervju som fick "följa med" in i nästa intervju. Krag Jacobsen (1993) pekar på olika fördelar med en intervjuguide och en av dem är att han menar att metoden kan öppna för "nya vägar" under intervjuns gång. Intervjun ger en viss struktur som i slutändan ger ett material som kan bearbetas och jämföras sinsemellan.

Han menar även att metoden inte är lika beroende av att intervjuaren är van vid att intervjua. Beroende på dels Teresias oerfarenhet att intervjua och intervjusituationen i sig blev intervjuerna mer eller mindre olika mycket strukturerade. (s 19)

Samtliga intervjuer bandinspelades och gjordes på Lunden i ett besöksrum. De tog mellan 50 – 90 minuter. Två intervjuer gjordes på förmiddagen och två på kvällen. Att spela in samtalet på band kan göra att den intervjuade upplever situationen som konstlad. Repstad (1999) menar att situationen redan är konstlad så att bandspelaren oftast varken gör till eller ifrån. Efter ett tag brukar tanken på att bandspelaren finns försvinna. Intervjuaren kan på detta vis helt ägna sig åt att lyssna på intervjupersonen istället för att också behöva tänka på att anteckna. Sättet något uttalas på och kroppsspråk kan t.ex. tillsammans förmedla något som är viktigt. Bandinspelningen är också till nytta i analysarbetet då inget har blivit filtrerat. (s 70 - 71)

Intervjuerna skrevs ut ordagrant och det blev påtagligt hur det analytiska tänkandet satte igång. Repstads (1999) redogörelse av bearbetningen blev Teresias utgång. Därefter lästes de om ett flertal gånger. För varje omläsning dök olika teman och idéer upp. Dessa noterades i kanten på materialet. Mönster kunde ses. Med datorns ”klipp och klistra” hjälp sorterades sen materialet efter olika tema. Detta upprepades sen några gånger för att sen gå över till sortering under varje tema. Repstad menar att helhetsanalysen består av delanalyser.

Eftersom intervjuerna gjordes först och för att få en länk till våra primärdata använde vi oss av dessa flickors upplevelser när vi började diskutera vilket tillvägagångssätt som Anette skulle använda vid bearbetningen av månadsrapporterna och journalanteckningarna. T.ex. kunde man i intervjuerna se att det fanns vissa stunder på dygnet som flickorna mådde bättre och vissa stunder som de mådde sämre. Vår tanke var då att det kanske gick att utläsa denna typ av information i journalanteckningarna etc. Som att Anette t.ex. redan sett i journalanteckningarna att flickorna beskrivs som lugna efter en ”utgång”. Medan det på eftermiddagarna kanske mer har varit bråk. En tid som de intervjuade flickorna sa att de upplevde som mest tråkig då det inte fanns någonting att göra.

Bearbetning av journalanteckningarna gjordes utifrån Olssons (2001) föreslagna arbetssätt. Anette började således läsa journalerna på längden, från första datumet hos flickan till sista. Därefter läste hon dem på tvären. Samtliga journalanteckningar lades då bredvid varandra

med första datumet överst. Då inte dessa flickor var under utredning samtidigt kunde man inte jämföra vad som hände vid ett speciellt datum, istället kunde några mönster utläsas och på så sätt kunde materialet kodas. En återkommande händelse kan exempelvis vara att en flicka säger och visar sin glädje då hon får vara i ridhuset. En rad återkommande händelser bildar ett mönster och en kategori är född. Härfter provkodades en flickas journalanteckningar och sedan följdes denna kodning upp i övriga journalanteckningar. Anette tittade på hur personalen kännetecknade de olika typerna med omdömen. Dessa egenskaper gick oftast att sortera in i tre olika sorter: positiva, neutrala eller negativa ordalag. De positiva ordalagen kännetecknas av ord som bra, nöjd och glad och de negativa ordalagen av bl.a. dåligt, trist, ångest och gapig. De neutrala ordalagen kännetecknas av att innehållet varken är negativa eller positiva. Här kan man se att nästan varje händelse kodades av egenskaper och det är dessa som tolkats som upplevelser under utredningstiden. (s 9)

Undersökningens tillförlitlighet

Beträffande tillförlitligheten av denna undersökning kan nämnas att omfånget på vårt material inte är så stort att vi kan dra några generella slutsatser. Men vi anser ändå att materialet är av den karaktären att det går att analysera och diskutera hur omhändertagna flickor *kan* hantera sina upplevelser av att vara på låst utredningshem. Då de intervjuade flickorna delgett oss hur dem hanterat *sina* upplevelser av att vara inlåsta.

”Som forskare är det framför allt *andra* människors erfarenheter vi har att utgå från. Men också forskarens egna erfarenheter och bilder av den verklighet det handlar om spelar in.” (Eliasson 1995 s 23). Eftersom vi båda tillskansat oss diverse erfarenhet från missbruksvården har det varit viktigt för oss att hålla vår roll som ”forskare” levande under arbetets gång. Särskilt viktigt har det varit för Anette eftersom hon jobbar på Lundens ungdomshem. Därför tror vi att vårt sätt att dela upp arbetet, att Teresia som inte arbetar på Lunden gjorde intervjumaterialet mer tillförlitligt än om Anette gjort dessa. Då flickorna visste om att en av uppsatsskrivarna arbetar där, kan detta på både gott och ont ändå ha påverkat intervjumaterialet.

Anette har troligen haft personalens perspektiv och metoder med sig i sitt tänkande under bearbetningen av journalanteckningar och annat skrivet material. Oavsett vad man undersöker kan det vara svårt att vara objektiv. Balansgången mellan objektiv ”forskare” och anställd var

något Anette ibland upplevde som svårt. För att inte flickorna och Anette skulle hamna i någon situation som kunde upplevas som svår, valde hon därför att inte arbeta (som timanställd kan man tacka nej till arbete) så mycket under uppsatsskrivningen. Då flickorna är på Lunden mellan 4-5 månader, har de flesta flyttat ut när uppsatsen är klar.

Vi fick som tips av vår handledare att Teresia skulle använda sig av sin erfarenhet av att ha varit på LVM-hem för ca 10 år sedan. Handledaren menade att en eventuell myndighetsstämpel kunde undvikas och ett förtroende mellan de intervjuade och Teresia kunde skapas fortare. Huruvida det är så eller inte är svårt att avgöra. Men kanske flickorna då kunde känna trygghet och även förbise Teresias ovana att intervjua. Teresia upplevde sig ha rollen både som nyfiken student och den som varit i samma sits.

■
Då vi valt att ha med journalanteckningar och annan skriftlig information, var det viktigt att ha i tankarna för vem dessa var skrivna. Det kan vara så att målet med journalanteckningar är primärt för personalen och sekundärt för flickorna. Att läsa journalanteckningar kan vara svårt, då varje arbetsplats har sitt språk, det kan innebära att det inte alltid är så lätt att utläsa för en utomstående. Eftersom Anette själv skriver och läser journalanteckningar på Lunden så har hon lärt sig den arbetsplatsens sätt att skriva om t.ex. en flickas status, deltagande i aktiviteter och hur hon fungerar på avdelningen. Vilket innebär att Anette kanske kan ha lättare för att tolka journalanteckningar än om hon inte haft vanan att skriva dessa själv.

Kanske har det varit ett problem att bara Anette haft tillgång till journalerna och gjort sammanställningen av dess ursprungsmaterial likväl som att Teresia gjort alla intervjuerna och mestadels även skrivit ut dem. För att vi skulle vara inne på samma ”spår” hade vi hela tiden dagliga samtal om våra ”individuella” arbeten. Detta har gjort att vi ändå känt oss delaktiga eftersom vi i diskussionerna kunnat vara med och påverka om olika vägar. På så vis har vi även kunnat skapa en balans i vårt material då risken för oss som nämnts ovan varit att vår förförståelse skulle kunna bli ett hinder för att objektivt kunna studera området.

Etiska överväganden

Utifrån svenska forskningsetiska regler lät vi varje flicka som skulle intervjuas få reda på, innan vad studien skulle handla om och hur den skulle gå till. Likaså att det helt och hållet var upp till dem att ställa upp. Denna information upprepades sen ytterligare en gång vid

intervjutillfället. Här fick också den intervjuade reda på hur den insamlade informationen skulle tas om hand. Det vill säga ljudbandet kommer att raderas så fort uppsatsen är färdig och det enda som kommer att finnas kvar är aidentifierade pappersmaterial. Materialet får också enbart användas i forskningsändamål. (Repstad 1999, s 68)

DISPOSITION

Vi kommer att börja med att berätta om vad ett utredningshem är och hur en utredning kan gå till. Sedan beskriver vi vårt teoretiska perspektiv. Vi ger därefter en bild av de intervjuade flickorna och flickorna bakom journalerna. Även en rumslig bild ges av Lunden. Därefter går vi in och gör en presentation av det insamlade materialet. Analysen följer därefter. Där har vi valt att integrera den tidigare forskningen. Sist ger vi i en sammanfattning av arbetet åtföljt av en avslutning.

HUR GÅR EN UTREDNING TILL?

Vid de särskilda ungdomshemmen erbjuds vård och behandling för barn och ungdomar i åldern 12-21 år. Vistelsen inleds i regel med en utredningsfas som omfattar cirka två månader. Under den perioden görs en kvalificerad utredning av den unges problem och bakgrund. Utifrån utredningen utarbetas en individuell behandlingsplan som på bästa sätt ska tillgodose den enskildes problem och behov. (www.stat-inst.se)

AKUTAVDELNING

Akutavdelning är en avdelning där ungdomar tas emot i ett akut skede för en kort vistelse. Det kan röra sig om att bryta ett destruktivt leverne som upprepade rymningar från hemmet eller från annan institution, missbruk, kriminalitet, prostitution m.m. Vården vid en akutavdelning bedrivs i allmänhet i låsbara former. (aa)

UTREDNINGSAVDELNING

Utredningsavdelningens uppdrag är att utreda den unges behandlingsbehov. Även vid placering på en utredningsavdelning är bakgrunden i de flesta fall en akut krissituation i den unges liv av liknande art som beskrivits ovan. Med utredning avses här social utredning med uppgifter om relationer till anhöriga m.fl., psykologbedömning, pedagogisk utredning av lärare, medicinsk undersökning och vid behov en psykiatrisk bedömning. Utredningen skall mynna ut i ett förslag till behandling. Vården vid SiS: s utredningsavdelningar bedrivs mestadels i låsbara former men också i öppna former. Vid några ungdomshem utgör akut- och utredningshem en och samma avdelning. (aa)

UTREDNINGSSARBETET

Utredningshemmen är alla olika vad gäller utredningsarbetet, det skiljer både i vilka olika delutlåtande som finns med i utredningarna och hur långa utredningstider de har. Vi ska nu försöka ge en bild av hur en utredning kan se ut. Med inhämtad information av Lundens avdelningsföreståndare Elisabeth Andersson och *"Kartläggning av utredningsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen"* som skrevs 1996 av Thuresson & Åkesson.

Personalen på utredningshem brukar arbeta i team som kan bestå av:

- Psykolog som gör psykologiska tester och bedömningar. Innehållet i ett psykologutlåtande kan innehålla personlighetsdiagnostik, begåvningsstestning, självskattningstest, utredning om vilka psykiska behov den unge har och hur dessa behov kan tillgodoses och utredning om den unges känslomässiga utveckling. (Andersson, E)
- Familjeutredare som gör intervjuer med familjen och andra viktiga anhöriga. De gör ofta en standardiserad intervju med den unge och dennes familj. Familjehistoria, resurser och en familje- och nätverkskarta kan finnas med. (aa)
- Behandlingsassistenter som även kan vara elevens kontaktperson, som förutom att de sköter ”det dagliga arbetet” på institutionen även gör observationer av elevens beteende och anpassning till institutionsboende. Det kan vara att observera hur eleven knyter an till andra elever och till de vuxna eller hur eleven hanterar konflikter. Dessa observationer skrivs ner och sammanförs i månadsrapporter och till den slutliga utredningen som ”beteende och avdelningsobservationer”. (aa)
- Lärare gör pedagogiska bedömningar och kontakter ibland tidigare lärare för att få en helhetsbild av elevens skolsituation. Läraren beskriver sedan elevens möjligheter och svårigheter samt på vilken nivå den unge ligger kunskapsmässigt. (aa)
- Med i teamet finns också den som leder utredningen och har det övergripande ansvaret för den, det kan vara en utredningssekreterare som det är på Lundens ungdomshem, behandlingsassistent eller föreståndaren på avdelningen. (aa)

Vanligen finns möjlighet till medicinska och psykiatriska bedömningar. Läkare och psykiatriker är ofta knutna till utredningshemmen på konsultbasis. En utredning kan vara allt från en enkel beskrivning av ungdomens anpassning och beteende på avdelningen om några få sidor till en omfattande utredning med fem till sex delutlåtande. (Thureson & Åkesson, 1996).

På första mötet medverkar ofta förutom eleven, teamet från utredningsavdelningen och ibland ansvarig socialsekreterare. Den som leder utredningen informerar om anledningen till

utredningen och vilka frågor socialtjänsten vill ha belysta dvs. uppdraget. Man berättar om hur utredningen kommer att gå till, innehållsmässigt och tidsmässigt. (Andersson, E).

Hur mycket socialsekreteraren ”är med” i utredningen varierar. Lundens ungdomshem har en utredningstid på tolv veckor. Trots denna begränsning överskrids ofta vistelsetiden. (aa) Det beror främst på att det är svårt att hitta lämpliga placeringar. Dock visar erfarenheten från några institutioner att ju tydligare samarbetet är utformat mellan institutionen och socialtjänsten desto lättare är det att hålla sig inom ramen för den planerade utredningstiden (Thureson & Åkesson, 1996).

Dagarna på en utredningsavdelning är strukturerade och inbokade. En elev kanske ska på länsrättsförhandlingar, en annan till läkaren och en tredje på studiebesök. Det är socialsekreterarmöten, kontaktmannamöten, teamträffar, tandläkarbesök och i allt detta skall det dagligen göras: frukost, skola, lunch, fritidsaktiviteter och utflykter. Med sju elever på en avdelning blir aktiviteten hög. (Andersson, E)

De utredningshem/utredningsavdelningar SiS är huvudman för gör en utredning som är skild från den socialsekreteraren gör gällande ansökan om vård enligt LVU. Utredningshemmet utreder behovet av fortsatta behandlingsinsatser och inte om det finns underlag för LVU. Socialförvaltningarna kan också beställa utredningar på de barn och ungdomspsykiatriska klinikerna men då måste de unga vara motiverade, de måste bo på kliniken frivilligt. Sådana frivilligplaceringar kan även göras på de utredningshem och avdelningar i SiS regi som även har s.k. öppna utredningsplatser (Thureson & Åkesson, 1996).

TEORETISKA PERSPEKTIV

Vi kommer här nedan att presentera vårt teoretiska perspektiv och för att begrepp och andra nyckelord som är kopplade till teorierna skall tydliggöras kommer vi att markera dem i fetsstil. Ett sätt att förstå flickornas upplevelser inne på den låsta institutionen kan vara att se på upplevelserna som ett resultat av olika institutionella överlevnadsstrategier. Det är det vi kommer att föröka göra och således blir **institutionella överlevnadsstrategier** vårt teoretiska perspektiv. Här nedan kommer vi att redogöra för Erving Goffmans teorier om överlevnadsstrategier inne på institutioner eftersom han var en av de första som gjorde ingående analyser ”av anstaltens verkningar och anstaltslivets sociala villkor” (Levin, 1997 s 89) och en föregångare till ”överlevnadsstrategiteorierna”. (Johansson, 1999 s 85). Beskrivningen av Goffmans teorier görs utifrån Thomas Johanssons (1999) och Claes Levins (1997 se arbetsrapport) tolkningar. Johansson som i sin bok ”*Socialpsykologi. Moderna teorier och perspektiv*” bl.a. har skrivit om Erving Goffman vilket även Claes Levin gjort i bl.a. sin arbetsrapport av ”*Ungdomar i tvångsvård – Råbyundersökning 94*”. Vi kommer även att presentera Claes Levins (1997 se arbetsrapport) teori om olika anpassningskategorier inne på institutionen och även göra en presentation av ett av hans begrepp den s.k. fattigdomsaspekten (1997 se rapport nr 2).

ERVING GOFFMANS TEORI OM ÖVERLEVNADSSTRATEGIER

Goffman visar hur människor blir påverkade av vad som händer inne på de totala institutionerna. (Johansson, 1999 s 85). Med totala institutioner menar Goffman ”en plats att bo och arbeta på, där ett stort antal människor i en likartad situation lever ett instängt och formellt administrerat liv tillsammans under en längre tid, avskurna från samhället utanför”. (Levin, 1997 s 89) Själva inträdet på den låsta institutionen beskriver Goffman som en början till en **avhumaniseringsprocess**. ”Individen fråntas sina kläder och många av sina mänskliga rättigheter, blir behandlad och definierad som ett objekt och bedöms i första hand utifrån sin status som psykisk patient. Snarare än att ”bota” de människor som utsätts för denna typ av vårdapparat bidrar de totala institutionerna till att frånta individer dess rättigheter och mänskliga egenskaper.” (Johansson, 1999 s 85).

Inne på institutionen verkar ständigt ett särskilt **system av rättigheter** vilka ger ramarna för personlighetens förändringar. (Levin, 1997 s 90)

”Goffman nämner **ordningsregler, belöningar och förmåner, och bestraffningar**. Ordningsreglerna drar upp gränserna för den intagnas liv, det är dem han skall lära sig att leva efter. Belöningar erbjuds i utbyte mot lydnad mot personalen. Dessa belöningar är ingenting annat än sådant den intagne tog för givet i sitt tidigare liv: permissioner, kaffe, cigaretter, biobesök, utflykter, besök i korvkiosken o.s.v. Den värld som byggs upp kring dessa små förmåner är en av de viktigaste delarna av institutionskulturen. Bestraffningarna följer av brott mot reglerna och kan bestå i undanhållande av förmåner eller av direkt utmätta straff i form av inlåsning i isoleringscell t.ex. Bestraffningar och förmåner är i sig något som utmärker totala institutioner. Organiserade förmåner och bestraffningar som följer på vissa regelbrott har ingenting med normala, civila förhållanden att göra.” (Levin, 1997 s 90)

Ett annat **reglerat rättighetssystem** är att den intagnes handlingar kan vara avgörande för hur tidigt den intagne kan få flytta från institutionen. Personalen är den som har makten över dessa administrativa bestraffningar och belöningar. Att **ställa till bråk** som t.ex. att använda droger på institutionen, avvika därifrån, bli gripen och straffad enligt institutionens regler är ytterligare institutionella handlingar som är nära kopplat till dessa rättigheter och skyldigheter. (Levin, 1997 s 91)

Då meningen med dessa institutioner är förändring av människor menar Goffman att när det skall göras under tvång skapas olika **motståndprocesser** hos den enskilde som syftar till att reglera institutionens och förändringsprocessens inverkan på den egna identiteten och den egna personligheten. Det blir som ett slags **egenskydd**. Goffman visar därmed också på den inneboende styrkan många har till att göra motstånd och den kamplystna många har för att behålla sitt värde som människa. (Johansson, 1999 s 85; Levin, 1997 s 90).

Goffman delar upp anpassningen på institutionen i en **primär- och en sekundär anpassning**. Den **primära anpassningen** innebär att den intagna helt och hållet tagit till sig vad systemet vill att man ska ta till sig. I den **sekundära anpassningen** spelar överlevnadsstrategierna en viktig roll. För att komma ifrån systemets förtryck och den makt som utövas innanför dess murar i form av institutionens givna bild av hur den intagna borde vara kan den intagna välja att aktivt kämpa emot. En sådan överlevnadsstrategi att bevara sig själv som människa kan vara att skapa egna inre världar där den intagna kan dra sig tillbaka och undan situationen han/hon befinner sig i, en s.k. **regressiv anpassning**. Den intagne kan också bygga upp en egen trygg och belåten tillvaro inom institutionens ramar en så kallad anpassning i form av

kolonisering. Omvändelse är ytterligare en anpassning som Goffman tar upp. Det innebär att den intagne blir den personalen tycker att denne skall vara en mönsterklient. En annan strategi som den intagne kan ta sig till är att vägra samarbeta med personalen. Den så kallade **hårda och omedgörliga anpassningen**. (Johansson, 1999 s 86 – 87; Levin, 1997 s 91)

Goffman skriver bl.a. om ett begrepp **working the system** som en väg till att kunna göra vistelsen mindre torftig. Han menar att för att kunna **utnyttja systemet** krävs det att man lär känna det. På så vis kan man få systemet att arbeta för sig. (Johansson, 1999 s 85) Genom detta så lyckas inte människorna att riva institutionernas murar men kan på detta vis i alla fall behålla sin värdighet. Goffman menar att de intagna deltar, om än i mindre format, aktivt i **skapandet av sin egen sociala verklighet** (Johansson, 1999 s 86 - 87).

CLAES LEVINS ANPASSNINGSKATEGORIER

Levin (1997 arbetsrapport) kunde i sin undersökning på Råby finna sju anpassningskategorier varav den sjunde var uteblivna eller udda svar. Han menar att ungdomarna inte hela tiden håller sig till en kategori utan att kategorierna går in i varandra.

Fasad är en överlevnadsstrategi som den intagne kan ta på sig enligt Levin (1997). Den intagne visar då en hård attityd som utestänger personalen och ibland även andra intagna. Han/hon kan också se sig själv som smartare än den personal som försöker nå honom/henne. (s 92) *Jag kan stänga av mig helt och hållet. Känslor och sådant. Det är ingenting som berör mig om jag inte vill det (F 42).* (aa s 94)

Strategisk skötsam innebär att den intagne spelar sin roll utifrån vad han/hon tror att personalen vill att han skall spela. På så vis tror man sig kunna komma ut från institutionen fortare. Goffmans **ligga lågt** finns också inom denna kategori.

Stå ut är en passiv anpassning som innebär att den intagne bara inriktar sig på målet att komma ut från institutionen oskadd.

Positiv anpassning menar Levin är en kategori som står nära Goffmans **kolonisering**. Här försöker den intagne göra tiden på institutionen så behaglig som möjligt och ser till sitt eget bästa. Det kan vara att se på institutionsboendet som ett hotellboende i jämförelse med hur de

bodde innan de kom till Råby. (aa s 92 - 93) *Jag försökte hålla ordning, jag trivs inte om det är skitigt överallt. Jag försökte bygga upp ett mönster för att få folk att hjälpa till, internerna. Det gick jävligt bra så jag trivdes bra (P 48) (aa s 95)*

Ytterligare en anpassningskategori är **isolering** vilket innebär att den intagne håller sig för sig själv och distanserar sig från sin omgivning.

Kategorin **aggressiv anpassning** syftar till att behålla den egna integriteten och innebär ett slags förnekande hos den intagne att omvärlden har makt över en. Levin kunde se att dessa ungdomar var de som manipulerade sin omgivning, bråkade, försökte straffa sig ut från institutionen eller rymma därifrån. Levin pekar bl.a. ut två typer av rymningar den ena för att **fly fältet** medan den andra gruppens rymningar mer är kopplade till drogsug och kriminalitet, något som Levin menar att "överlevnadsstrategikerna" också kan ha som skäl. Han menar att rymningar oftast sker under den första tiden av placeringen. Det är så pass många som rymmer att Levin menar att orsakerna inte främst är individuella utan är mer kopplade till anstaltspraktiken. Han nämner som exempel: den obestämda vårdtiden, brist på "vanliga" ungdomsaktiviteter och den konstgjorda miljön. (Levin 1997, s 92 – 99).

CLAES LEVINS "FATTIGDOMSASPEKT"

Levin (1997 Rapport nr. 2) kom fram i sin undersökning att det som ungdomarna främst uppskattar inne på institutionen är en av dess äldsta funktioner den så kallade **asylfunktionen**. Det är inte tvånget, omhändertagandet, bristen på behandling och rehabilitering eller den konstgjorda miljön som kommer i fokus enligt Levin utan istället är det skyddet från en **ogynnsam och ogästvänlig omgivning** (s 17). En av "Levins" ungdomar uttryckte sig: *Att det var en trygghet för mig* (aa s 83). Många som kommer till institutionen förvånar sig över den tillgång på mat som finns och att mattiderna är regelbundna. De reagerar också över de resurser och fritidsmöjligheter som finns. Levin menar att det är detta som utgör en av anstaltens äldsta positiva funktioner den så kallade **fattigdomsaspekten**. (aa s 17) *God mat. Vi käkade 3-4 gånger om dagen. Det är helt perfekt. Jag mådde gott då...* (aa s 83).

Men detta positiva kan även bidra till anstaltens negativa sidor som t.ex. **bristen på ansvar** på institutionen. Det **överdrivna omhändertagandet** och **anpassningen** till den onormala miljön kan leda till svårigheter och problem när ungdomarna sen skall lämna institutionen för

att komma ut i samhället. (aa s 17) ... *Där gör man ju lite för mycket aktiviteter. Det har man inte råd med när man flyttar ut sedan...* (aa s 83). På samma vis menar Levin att anstaltens negativa sidor slår igenom när ungdomar som blivit sammanförda på institutionen inte bara varit ute efter en gemenskap. De har även svetsas samman kring mindre socialt accepterade erfarenheter och sysselsättningar.(aa s 17)

TIDEN I TIDEN – RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel kommer vi att presentera vårt material. Detta gör vi genom att först ge en kortfattad beskrivning av de intervjuade flickorna. För att veta vilka flickor som ”gömmar” sig bakom journalerna ger vi även en liten presentation av dem. Därefter görs en rumslig beskrivning av Lunden då vi tror att det kan vara intressant för läsaren att ha med sig när vi därefter kommer in på resultatredovisningen. Vi har valt att lägga den i en tidsordning där vi delar in nutidsupplevelsen av att vistas på låst utredningshem i dåtid, nutid och framtid. Dåtiden med flickornas tankar om hur de upplevde att det var att komma till Lunden. Nutiden är hur de upplever vardagen inne på avdelningen och framtiden är tankar om hur de tror att det kan bli när man kommer utanför Lundens väggar.

DE INTERVJUADE FLICKORNA

Julia är 18 år. Hon har en liten dotter som är ett par år gammal. Även dottern är omhändertagen enligt LVU. Innan hon kom till Lunden levde hon ett kringflackande liv där hon flyttade runt bland olika kompisar. Hon hade provat annat behandlingshem men trivdes inte. Hon visste att hon skulle komma till något ställe men inte att det skulle vara till ett låst ställe. Det är första gången som hon är på ett låst ställe. Hitintills har hon varit på Lunden i ca 3 månader och hon vet hur länge hon ska stanna på Lunden.

Matilda är 18 år. Vid intervjutillfället hade hon varit på Lunden i ca 2 månader och innan dess så bodde hon hos olika kompisar. I samband med detta omhändertagande hade hon innan hon kom till Lunden vistats på Råby i en månad. Hon vet när utredningen beräknas vara klar men inte hur länge hon ska stanna. Förutom tiden på Råby var det första gången hon varit tvångsomhändertagen.

Sara är 17 år och har varit omhändertagen i snart 5 månader. Tidigare flyttade hon runt hos olika kompisar och bodde även ibland hos en idag före detta pojkvän. Sara ska antagligen snart flytta till ett behandlingshem. Hon ska först besöka det och se om hon gillar det, som hon sa i intervjun. I så fall så flyttar hon snart. Sara är tvångsintagen för första gången.

Tuva är 19 år och har varit på Lunden i ca 2 månader. Hon vet inte hur länge hon ska vara på Lunden. Innan hon kom till Lunden hade hon bl.a. legat på sjukhus för att hennes levervärden

var höga. Hon hade varit på ett annat behandlingshem som hon stack ifrån efter bara någon dag och hon menar att det är därför som hon blev tvångsomhändertagen. Tuva kom till Lunden direkt från ett annat låst utredningshem.

FLICKORNA BAKOM JOURNALERNA

Annika är 17 år. Hennes vistelse på Lunden varade i 4 månader. Efteråt flyttade hon till ett HVB-hem. Hon har varit tvångsintagen tidigare.

Lisa är 19 år. Var på Lunden i ca 4 månader då hon avviker. Socialtjänsten valde att skriva ut henne från Lunden. Lisa var tvångsintagen för första gången

Maria är 18 år och var på Lunden i ca 6 månader. Det var första gången Maria var tvångsomhändertagen men hon hade varit på behandlingshem. Hon flyttade direkt från Lunden över till ett annat låst ställe.

Pia är 18 år. Var på Lunden i ca 4,5 månad. Efter vistelsen på Lunden flyttade hon till ett HBV-hem. Hon blev tvångsintagen för första gången när hon kom till Lunden.

RUMSLIG BESKRIVNING AV LUNDENS UNGDOMSHEM

Flickor mellan 16 – 20 år med psykosocial och missbruksproblematik bor på Lunden ungdomshem. Där finns tre akutplatser och sju utrednings- och motivationsplatser och det är på Lunden de intervjuade flickorna bor. Även flickorna från journalanteckningarna har bott där. För att ge en rumslig beskrivning av var flickorna bor går det inte att undvika att se tillbaka före Lundens tid då byggnaden var en rättspsykiatrisk klinik (RPK) även då en låst enhet. De gamla RPK byggnaderna rymmer inte idag bara ett LVU - hem utan även ett LVM - hem. För att på RPK tiden komma ut eller in i byggnaden behövdes många dörrar låsas upp. De långa korridorerna kantades av små celler med handfat inne på varje rum. Fönstren var gallerförsedda med pansarglas. Isoleringcell fanns också ifall personalen ansåg att någon skulle behöva det. Olika små och stora rastgårdar fanns bl.a. en större mitt inne i hela byggnaden. Den höga byggnaden bildade också muren till rastgården.

Idag har SiS (Statens institutionsstyrelse) byggnaden och den ser fortfarande likadan ut som på "gamla" RPK tiden med de små rummen och med de gallerförsedda fönstren med pansarglas. Rastgårdarna är också detsamma. Idag har man även byggt en rastgård kopplad direkt till intaget. En rastgård som påminner om häktesrastgårdarna d.v.s. en fårtbit helt innesluten av tjockt nät både längs med sidorna och upp mot himlen så att man inte skall kunna klättra över nätet. En av de intervjuade flickorna berättade att om man skall ta sig ut eller in på Lunden behöver man först låsa upp sju stycken dörrar. Även idag finns en isoleringscell - ett litet kallt rum. Här finns ingen säng utan här sover man på en madrass till skillnad mot RPK tiden då sängen var byggd som en stor kloss i cement. Förändringar har skett sen Lunden tagit över. Inne på avdelningen är t.ex. flickornas rum fördelade på två korridorer istället för en lång. Båda låses om natten och kan även användas för att stänga av korridorerna på dagtid för att skilja flickorna åt. (Bilaga 1) Förutom rummen finns det på avdelningen även ett tv-rum med video och playstation, ljudisolerat musikrum och ett rum för hobbyverksamhet, samt en hel del vanliga spel. Där finns även en mindre motionshall som även rymmer ett solarium. Väggarna på avdelningen är målade i olika kulörer.

VAD SKA HÄNDA MED MIG?

Här nedan tas flickornas upplevelser av hur det var att komma till Lunden upp. En tid som beskrivs ha varit väldigt omvälvande och förvirrande. När polisen kom och hämtade flickorna visste de bl.a. inte var de skulle någonstans.

Vanligast sättet som flickorna anländer till Lunden på är med polis eller transporttjänst. I enstaka fall kan man komma med t.ex. sin socialsekreterare. Men först ska de flickor som är myndiga till St: Lars psykiatriska akutmottagning för att genomgå en läkarundersökning. Där möts de oftast upp av två anställda från Lunden. När undersökningen är klar "transporteras" man vidare till Lunden för att placeras på intaget. De flickor som inte fyllt 18 år undersöks av Lundens läkare.

Första möte med Lundens rutiner och regler

I direkt anslutning till att flickorna kommer till intaget får de sitt första möte med Lundens rutiner och regler. Under övervakning av två anställda får de tömma sina fickor och klä av sig alla kläder och lämna dessa till personalen. Dessa ska sen tvättas i maskin för att undvika att

några droger ska finnas kvar i kläderna. Flickorna blir sen tillsagda att lämna ett övervakat urinprov. Ibland kan man få en handduk om sig beroende på vem i personalen som arbetar. Annars får man handduken först efter att urinprovet tagits och man blivit tillsagd att duscha. (Bilaga 1) När detta är klart tilldelas man kläder; ett par tights, en t-shirt, ett par strumpor, trosor och inneskor.

Sara beskriver hur hon efteråt har tänkt på att det var kränkande att stå och duscha övervakat. Sara menar att det var något som hon aldrig skulle ha gjort om hon inte varit så drogad. Sara gick emot sig själv.

... jag var så himla väck i huvudet av droger så jag brydde mig inte om och stå där naken inför dom och liksom duscha och lämna urinprov och såna grejer utan jag gjorde det. Annars hade jag inte gjort det /.../ det är kränkande när människor står och glör när man duschar. /.../ Jag gillar inte det. (Sara)

Känslan av att inte göra motstånd beskriver även Matilda: *... jag var så snurrig. Jag vet inte. ... jag var alltså ingen bråkig eller nått sånt där. Jag bara gjorde de dom sa orkade inte att säga nej.*

Varför är jag här?

Matilda berättar att hon aldrig varit inlåst tidigare förutom en natt på psyket innan hon kom till Lunden. Matilda visste inte riktigt vart hon var på väg när polisen tog henne och ingen ville berätta det för henne heller. Detta tror Matilda berodde på att polisen misstänkte att hon skulle kunna bli våldsam. Personalen hade sagt att hon var på avgiftning men vad som skulle hända sen med henne visste Matilda inte. (Bilaga 1)

... polisen tog mig och sen så satte dom mig bara i en bil på kvällen och körde iväg mig och så ville de inte säga vart jag skulle. Dom trodde väl att jag skulle göra motstånd eller så men jag fattade att det var nåt liknade. /.../ När vi sen kom hit, så frågade jag igen vart jag var någonstans. Då sa de att jag var på avgiftning, sen visste jag inte mycket mer vart jag skulle sen. /.../ jag hade aldrig varit på låst innan eller en natt har jag varit inlåst men då var jag på psyket. (Matilda)

Även Sara uttrycker att hon på intaget undrade vad hon gjorde på ett låst ställe. Enligt Sara hade socialen inte informerat henne om detta.

... va faan gör jag här alltså! ... min social ville inte att jag skulle åka hit egentligen utan hon ville att jag skulle åka till en jourfamilj. Då sa jag det att; Näe jag kan inte åka dit för då kommer jag att börja knarka, jag kommer rymma, jag kommer ut och knarka igen. Då satte ju hon mig här /.../ hon sa inte att detta var låst. ... (Sara)

Julia visste om att hon skulle bli inlåst men hon visste inte var någonstans hon skulle bli placerad. ... *det här visste jag ju två veckor innan att jag skulle in. Men jag visste inte att jag skulle hit. ... jag hade inget val det hade gått för långt. Jag mådde ju skit dåligt. (Julia)*

Tuva, som kom från ett låst utredningshem, trodde att hon snart skulle bli utskriven därifrån. Istället fick Tuva reda på att hon skulle till ett s.k. ”motivationshem” och inte till ett utredningshem (som hon till sist hamnade på). Detta var enligt henne ett misstag av socialen. Tuva anser att de kunde ha planerat hennes placering på ett bättre sätt. Tuva blev också sur på Lunden för att dem inte kunde ge en förklaring till varför hon var här.

... mina soss klanta till sig tror jag. ... förra stället var också ett låst utredningshem /.../ jag skulle bli utskriven efter ungefär 20 dar men så stod det att jag skulle på typ låst motivationshem. Och så kom jag hit så är det en utredning till. /.../ jävla idioter [socialen] /.../ först var jag irriterad då för dom [personalen på Lunden] sa att dom inte visste varför jag var här /.../ dom bara ”Nä det tror vi inte och sånt här liksom”. Jag bara hallå ni får ju fixa det och kolla upp det. Så ringde jag till mina soss... och typ dom bara ”Ja men nä du är både där på motivation och utredning”. ... och sen bara visade det sig att jag bara var här på utredning. Dom kan ju bestämma sig innan dom skickar iväg mig. Hade jag liksom visst varför jag skulle dit. Men de e lugnt... (Tuva)

Förutom att Tuva upplevde sig ”lurad” av socialen ger hon även en annan avvikande bild gentemot de andras upplevelser av hur det var att komma till Lunden. Tuva menar att hon var nyfiken på vilka människor som fanns där inne. *Jag var nyfiken på vilka som var här inne. /.../ Så jag tyckte det var kul och jag var nyfiken på folket. (Tuva)*

”Hur länge ska jag vara inlåst?”

När flickorna väl tagits in på Lunden dök tankar upp om hur länge de egentligen skall vara inlåsta. Panikkänslor kunde uppstå. Inte förrän dagen efter slogs Matilda av att hon faktiskt var inlåst. Känslan av att inte veta hur länge hon skulle vara inlåst och vad som skulle hända sen ledde till att Matilda upplevde panikkänslor.

Men sen visste jag inte att jag skulle vara kvar här så länge, men det var skit jobbigt med avtändning och lite så där smårädd. Och det var sen [dagen efter] man fick paniken. Man tänkte på hur länge ska jag vara inlåst? Ska jag vara inlåst i typ sex månader nu eller hur blir det? Just det här att inte veta vad som skulle hända. (Matilda)

Kanske är det just den rädsla som Pia beskrivs ha av personalen i journalanteckningarna själva upplevelsen av att inte veta vad som ska ske. Pia hade aldrig varit inlåst tidigare och beskrivs i journalen som att hon skulle ha sett ”liten och bortkommen” ut när hon kom till Lunden.

Fly inlåst

De intervjuade flickorna beskriver att när de väl insett att de var inlåsta och kommer vara det under en lång tid framöver infann sig känslor av att vilja fly från tvånget. Sara berättar att hon inte förstod att hon verkligen var inlåst förrän när hon konkret mötte hindret att inte kunna gå ut när Sara frågade personalen om detta. När Sara förstod att hon skulle vara inlåst i fyra månader ville hon rymma från Lunden. Sara beskriver tiden inne på intaget som mycket jobbig.

... så jag kom hit och så bara jaha när kan jag få gå ut? ”Nääh det kan du inte du ska sitta här nu i fyra månader. Och jag bara det kan dom glömma jag ska rymma jag ska ut och knarka. Jag ska rymma så är det bara. Så det var jobbigt. (Sara)

Precis som Sara ville Julia bort från Lunden. Julia menar att det var hårt att sitta inlåst och beskriver sig ”lurad” av socialen som sagt att hon skulle vara där under en kortare tid. Julia blev lite chockad över detta.

... tänkte hela tiden att; Nä jag vill härifrån jag ska fan åka hem igen. ... fast jag var ju drogfri när jag kom hit. För jag hade ju redan slutat när jag kom. Men min soss hade ju sagt att jag bara skulle vara här 8 veckor men egentligen 12 veckor till 16 veckor. Så man fick sig en liten chock där. ... det kändes rätt hårt att sitta inlåst ... (Julia)

I journalerna står det att Annika och Maria i samband med att de blev gripna och förda till Lunden skulle ha reagerat väldigt starkt på detta. Annika skulle enligt journalerna ha gjort ett misslyckat rymningsförsök på väg från psykakuten till Lunden och till en början skulle hon ha

varit tvär och sur för att efter någon dag ha blivit mera öppen gentemot personalen. När Annika var tillsammans med de andra flickorna skulle hon ha varit tyst och tillbakadragen. Det framkommer även i journalerna att Marias socialsekreterare menade att Maria skulle ha slagits med två väktare och hotat med kniv i samband med att transporttjänsten hämta henne och Maria skulle även ha hotat med att sluta ta sin medicin. Maria beskrivs som att hon inte visste varför hon befann sig på Lunden. Till en början beskrivs Maria även som ”butter” för att så småningom ha blivit mera pratsam. Lisa skulle till en början ha haft en ”trist” och ”provocerande” attityd som efter hand förändrades enligt hennes journaler.

VARDAG PÅ LUNDEN

Här presenteras flickornas upplevelser av att vara inne på avdelningen. Där det är meningen att de ska vistas under resten av tiden inne på Lunden. Med detta inträde har de börjat uppleva hur den ”riktiga” vardagen på Lunden ser ut. Det börjar märkas att utredningen är igång. Hur den går till har vi förklarat på sidan 14. Man blir både kontrollerad och övervakad av personal som hela tiden skriver om en i dagrapporter, man skall ha samtal med sina kontaktpersoner och psykolog m.m. Nya rutiner och regler ska följas. Känslan av tristess så fort man ingenting har att göra. Ensamheten, saknaden av vänner och saknaden av frihet gör sig också påmind här.

Delta i min utredning

I intervjuerna berättar flickorna om hur det är att vara under utredning. Julia och Sara beskriver hur de själva är med och påverkar och bestämmer över sin utredning.

Julia beskriver att hon upplever sig ha ett samarbete med sina kontaktpersoner. Tillsammans diskuterar de hennes bakgrund och hur Julias situation ser ut i dag och utifrån det försöker de komma fram till vad som kommer att hända i framtiden. Julia ser ytterliggare en hjälp i att vara aktiv i en grupp där man diskuterar skadeverkningar av droger.

... då diskuterar vi [samtal med kontaktpersonen] väldigt mycket hur vi ska göra. Hur det har sett ut för mig och vad som kommer att hända sen och vad jag vill. Det är dom som hjälper mig och dom missbruksgrupperna ibland. Diskuterar droger [i missbruksgrupperna] vad de har för verkan och skadlig inverkan. Vad som förstörs i hjärnan och så. /.../ Det är rätt kul.(Julia)

Sara är mycket tydlig över att det är hon som bestämmer om hon skall delta i sin utredning eller inte. Sara beskriver det som att när hon nu blivit placerad på Lunden kan hon lika bra göra sitt bästa och hade Sara inte velat delta i sin utredning så hade hon inte gjort det.

Jag gör ju det här för mig själv. Jag är inte här för nån annans skull. /.../ Jag gör mitt bästa /.../ Dom har satt mig här för en utredning. Hade inte jag velat sitta här och haft en utredning så hade inte jag samarbetat med dom ... ja då hade jag bara suttit här... Sen hade jag gått ut och knarkat igen för då hade inte jag velat och vill inte jag nåt så gör jag inte det heller. Men jag ville och därför har jag gjort detta... (Sara)

Matilda berättar att hon inte längre deltar i sin utredning. Innan var Matilda nyfiken på vad kontaktpersonerna hade att komma med men säger att det inte ger henne något längre. Matilda berättar att personalen försöker ”rota i hennes liv” men att hon inte har någon ”svår” bakgrund att ”titta på”.

Innan gjorde jag det, nu vill jag inte. Har sagt att det inte ger mig något, så jag har inte haft något samtal på jättelänge, eftersom jag inte tycker att det ger någonting. Då tyckte man att det var spännande och jag var intresserad av vad de hade att säga /.../ men inte nu längre /.../ ... vet inte om jag är färdig med drogerna. Så säger dom hela tiden att vi ska försöka nå dig och grejer. Nä va då, alltså, det hade varit lättare om min mamma varit alkoholist och min pappa slog mig när jag var liten, men så har det inte varit. (Matilda)

Matilda beskriver också en överhängande rädsla av att bli missförstådd i samtalen med sin kontaktperson. Eftersom Matilda säger sig ha svårt för att uttrycka det hon vill ha sagt. Matilda har tidigare blivit missförstådd. Men berättar samtidigt att hon på Lunden kan läsa och ge kommentarer kring det som skrivits om henne. Matilda tycker även att hon får lite makt över sin utredning. (Bilaga 1)

... det är lätt att det blir missförstånd dom tolkar och det blir fel... Jag är jätterädd för att bli missförstådd. /.../ jag har svårt att få fram nånting vad jag menar. ... så tolkar dom det på sitt sätt och så när dom skriver det så kanske dom tolkar det ännu lite till så det låter annorlunda. ... jag har sagt det från början/.../ att dom sammanfattar hur dom har uppfattat allting. ... Det är dom bra på här. ... läsa igenom dom och ändra/.../ inte ändra helt hur man vill. /.../ jag har fått en månadsrapport. Jag tyckte den var bra... det känns bra att man har makten (skratt) eller vad man ska säga lite över den i varje fall... (Matilda)

Samma bild av rädslan att bli missförstådd kanske man kan se hos Annika som enligt journalanteckningarna skulle ha sagt till personalen att de måste lyssna på henne eftersom hon inte har så stort förtroende för socialen längre.

Tuva tycker inte om att diskutera vad hon har upplevt utan att det är vad man vill förändra som är det viktiga. Tuva vill finna ett sätt att tänka annorlunda och en vilja att göra något annat. Samtidigt menar Tuva att det inte spelar henne någon roll utan det är bara att följa reglerna så länge eftersom man ändå ska till ett nytt ställe sen. Ett ställe där man skall börja om på nytt igen. Tuva undrar varför det skall behöva ta så lång tid innan hon kan komma till det nya stället.

... dom ska gå in så grundligt på vad som har hänt. ... jag tycker mer dom ska gå in på typ saker som man vill förändra. /.../ se framåt liksom. ... typ hitta nåt annat tänk ... det spelar ingen roll det är bara att följa reglerna... sen kommer man till ett annat ställe. /.../ Det är väl därför man är på utredning. /---/Det är därför jag inte tycker att det behöver ta tre månader eller fyra månader. Det kan ta mycket snabbare. ... sen när man väl kommer till det nya stället så får man börja om på allting. /.../ Det är så lång tid. (Tuva)

Kontrollerad

Här under beskriver flickorna hur det är att ständigt blir påmind om att de befinner sig i en situation som består av kontroll och övervakning. Personal som följer dem överallt, dörren som är låst så man inte kan gå ut när man vill. Den låsta dörren för också tankarna till friheten och saknaden av droger och kompisar.

Personalen i hälarna

Sara tycker det är jobbigt att ständigt bli kontrollerad, att allt hon säger och gör blir information på personalens rapporter.

De för rapporter... På mornarna /.../ På kvällarna /.../ berättar hur dagen varit och vad vi gjort och vad vi sagt och allt sånt. Och det där känns jobbigt man bara snälla sluta att kontrollera vad jag gör och vad jag säger. Jag är bara människa okej. Shut the fuck up! Liksom... Så det är jobbigt alltså det märks på det sättet att det är en utredning... (Sara)

I journalanteckningarna skriver personalen att Annika uppfattats som vaksam och försiktig med att ge ut information om henne själv till personalen.

Låst dörr en vanesak.

När flickorna varit en tid på Lunden beskriver de att den låsta dörren blivit en vanesak. För Matilda är det självklart, att ställa sig vant och vänta på att personalen skall låsa upp. Samtidigt säger Matilda att hade den varit öppen skulle hon kanske ha stuckit. Men Matilda kan inte förstå att det har gått så här långt, att hon behöver vara bakom sju låsta dörrar. Matilda upplever det som något överkligt. Hon har ju inte mördat någon.

Det har jag lite sett som en självklarhet, för även om dörren är öppen så ställer jag mig och väntar på att någon ska öppna, men för att komma ut härifrån måste man gå genom sju dörrar alltså. Det känns lite överkligt liksom. /.../Hade det varit öppet hade man kanske stuckit. Nej, men att man ska behöva vara inlåst för att det måste ha gått rätt långt /.../Jag har inte gjort något direkt brott eller så, har inte mördat nån. Jag vet inte. (Matilda)

För Julia är den låsta dörren lite speciell. Julia menar, till skillnad från de andra, att hon trivs. ... *det känns inte som ett låst ställe...* (Julia) Det kan bero på att Julia ger uttryck för en rädsla av att vara ”ute”. Hon känner sig hotad av människorna utanför. Julia ser också Lunden som ett redskap att nå ett mål: att få bo med sin dotter. Inget ska få komma mellan det.

... det är rätt skönt att inte kunna öppna dörren och precis gå ut när man vill. Alltså det är som en trygghet för så länge det är låst kan ingenting komma in. ... alltså gamla kompisar och så där. Dom kan inte ringa för dom berättar inte att man är här. Det är sekretess. ... Jag trivs jättebra här. /---/... jag får åka hem två gånger i månaden och träffa henne. [dottern] /.../Så att jag har verkligen ett mål att se fram emot. /.../så struntar jag om det står, om det är eld i vägen jag går rätt igenom alltså. Så det spelar ingen roll om man nått allt. (Julia)

”frihet är såhimla stort”

Frihetstanken beskrivs av Sara som något väldigt stort. Kanske blir dessa tankar tydligare hos flickorna då de är på en låst institution? Deras upplevelser och känslor är att de mist sin frihet då de är inlåsta.

... det är hemskt att vara inlåst. Det är ju det man är ju berövad sin frihet. ... Det är ju för fan det hemskaste som hänt mig. Frihet är så himla stort! Frihet är att vara utan inlåsnings djupt inne, sitta ute, kunna göra ordning mat, utan droger... Jag har förlorat hela min frihet att vara människa ute i samhället /.../ det har jag förlorat... (Sara)

Matilda berättar att hon trivs bra på Lunden men att man aldrig kan göra det helt fullt ut just för att hon är inlåst. Att bestämma över sitt eget liv och vara oberoende av soss, föräldrar och myndigheter är frihet för Matilda.

... man ska vara helt oberoende av soss, föräldrar, fri från droger. Man ska kunna bestämma helt själv vad man ska göra./.../ Men jag trivs bra här i alla fall. Eller så bra man kan trivas. /.../ Nämen alla människor vill väl ha sin frihet tror jag. Jag tror ingen trivs till 100 % med att vara inlåst. Men sen kan det finnas bättre eller sämre. Jag tror att det här är ett bra ställe. (Matilda)

Tuva beskriver en slags längtan efter ett oberoende, till några fasta förbindelser som människor, djur och fasta ting.

... frihet? Vad är det för nånting? Jag kommer inte ihåg. (skratt) Jo det gör jag /.../ Usch hrm det är när man inte är i någon förbindelse till nånting. ... Har man en ny lägenhet eller hund eller nån släktingar eller nånting som man måste åka tillbaka till. /.../ Då funkar inte frihet. (Tuva)

”... man ska kapa allting”

Matilda skulle gärna vilja hälsa på sin drogfria kompis men hon vill inte att kompiserna ska dras in i utredningen. Matilda uttrycker även önskan att kunna ringa sina kompisar. Någon regelbunden kontakt med sina föräldrar har Matilda inte.

... jag har frågat som typ min bästa kompis... hon är drogfri av sig, så henne skulle jag vilja kunna hälsa på. ... då måste jag komma med en bra anledning varför hon ska vara med i min utredning. Jag tycker inte att hon ska vara det. /.../ ...jag vill ju kunna ringa kompisar och så där. /.../ Mina föräldrar ringer jag inte heller. ... lite brev ibland. Jag har inte så mycket att säga dom. (Matilda)

Sara berättar om sina känslor över att inte få ha kontakt med vem hon vill som t.ex. sin bästa kompis.

Jag har kontakt per telefon med min mamma, med min pappa, med min moster, min ena kusin också till min mormor. Det är dom jag får ringa till. /.../ man får ju inte ha kontakt men nån kompis /.../ Dom vill väl att man ska kapa allting på en gång. Jag tycker det är jävligt dåligt /.../ jag vill jättegärna ha kontakt per telefonen med mina kompisar som är drogfräa i alla fall ... Men, men det kan jag inte. Jag har skickat brev till dom härifrån, och dom har svarat... (Sara)

”Tränas” till ett liv utan droger

Regler som hemma

I intervjuerna berättade flickorna att man på Lunden bl.a. inte får bråka med de andra flickorna, man måste gå upp på morgonen och även städa ”sitt” tilldelade städområde. Följer man inte dessa regler så kan man bli av med sin veckopeng eller om man bråkar kan man komma på isoleringen. Ingen av dem tyckte dessa regler är särskilt konstiga utan de menade att det är sådant som även gäller ”ute”.

Julia beskriver det självklara i reglerna när hon berättar att man inte får lov att bråka med de andra flickorna. *Man får alltså inte bråka och tjafs och så där typ för då åker man in på isoleringen. Alltså inte bråka med dom andra tjejerna. /.../ Så reglerna är väldigt lätta. (Julia).* Julia tycker heller inte det är något jobbigt med att hon riskerar att kunna bli av med sin veckopeng för att hon inte följt reglerna då Julia menar att det är ... *ungefär regler som man skulle ha när man är hemma. Inga jobbiga grejer. (Julia)*

Precis som Julia ser Matilda det som en självklarhet att följa de rutiner som finns på Lunden. Matilda menar att de är enkla och ibland så självklara att man inte behöver tänka på dem. Matilda tycker att man får ta för litet ansvar och menar att man måste klara av allt på egen hand när man kommer ut från Lunden. Sen vill Matilda gå upp på morgonen själv för hon gillar inte att bli väckt av någon annan. När det gäller städningen tycker Matilda att personalen kunde kolla mer så att den utförs ordentligt.

... jag tycker sånt är så självklart att man ska sköta sig. /.../ Jag tycker att det bara är att gå upp, man har nästan lite för lite ansvar här. Vissa grejer är ju så självklara, att man inte behöver tänka på det. ... jag tycker som städningen att personalen kan kolla /.../ för ibland är det inte någon som städar... det är ingen som kollar det. ... Gå upp själv på morgonen, kan man också göra. För när man kommer ut här ifrån, då är det ingen som kommer och väcker en hela tiden /.../ Jag går upp själv. Jag gillar inte att bli väckt (Matilda)

Tuva menar att hon mår bra av att ha fasta rutiner som att gå upp på morgonen och äta frukost varje dag. Det får Tuva att känna sig duktig. Tuva berättar att hon under en längre tid inte haft några fasta rutiner.

... jag tycker det är gott att gå upp på morgonen. Det är inte ofta man... eller ja det var längesen man hade sån där rutingrej /.../att man orkar gå upp på morgonen och sånt där och att man liksom verkligen äter frukost och sånt där det känns faktiskt väldigt bra. Då känner jag mig duktig. (skratt) (Tuva)

I journalanteckningarna beskrivs Annika av personalen som att hon inte skulle ha tyckt om vissa regler och att hon skulle ha ifrågasatt det mesta. Annika ansågs också ha haft mycket svårt att hålla sig till de regler som finns på Lunden. Enligt journalerna skulle Annika ha påträffats med tända ljus på sitt rum och hon skulle även ha rökt cigaretter därinne tillsammans med de andra flickorna. Precis som Annika beskrivs Lisa i journalerna som en flicka som inte tyckte om reglerna på Lunden. Lisa skulle ha klagat över reglerna och hon skulle enligt journalerna inte ha velat gå och lägga sig så tidigt som reglerna säger att hon ska lägga sig.

"... inte har nån aktivitet --- dåär det tråkigt!"

Att delta i någon aktivitet eller sysselsättning tycker flickorna är det bästa på institutionen. Men tiden mellan alla inplanerade aktiviteter blir den tid som alla flickor upplever som tråkig.

Att många flickor upplever aktiviteter som något bra är något som Tuva uttrycker... *Ridningen är bra. Det är det bästa ... (Tuva) Stunderna mellan aktiviteterna upplever Tuva som tråkiga ... när det inte finns nånting att göra typ när man inte har nån aktivitet --- då är det tråkigt! (Tuva)*

När Julia inte har något att göra tycker hon att det är tråkigt. Julia tycker dock att finns saker att göra nästan hela tiden.

... för ibland på eftermiddagarna så har vi ingenting att göra och det är bara tråkigt. Men oftast när man är här så har vi saker att göra hela tiden. Det är skola eller städningen eller gå på aktiviteter eller KP-samtal eller nånting sånt. ... det är som en vanlig vardag. Alltså man mår bra av att göra den. (Julia)

Fast Matilda säger att hon trivs rätt bra, så tycker Matilda att det är jobbigt att inte kunna ringa och gå ut när hon vill.

... jag trivs rätt bra, faktiskt. Men det är klart att det är jobbigt att vara inlåst. Att inte bara kunna ringa, och bara gå ut och gå när man vill. Men jag tränar faktiskt. Både styrka och boxning och sen får man rida också. Jag har varit ridtjej innan. Men annars är det tråkigt här inne, för man har inget att göra. Man bara ligger i soffan och typ äter, det är inte så himla kul... (Matilda)

I journalanteckningarna kan man läsa att personalen uppfattar det som att aktiviteterna gör flickorna lugna och att de mår bra av det. De skriver att Maria tycker om att rida och att det gör henne lugn.

ORO INFÖR FRAMTIDEN

I intervjuerna med flickorna framkom det en viss oro för framtiden, för att stå på egna ben utanför Lunden. Några av flickorna upplever tryggheten som falsk då den bara gäller inne på Lunden och att därute får man klara sig själv.

”ståpåegna ben”

Julia uppfattar Lunden som något hon verkligen behöver. Då kan Julia komma bort från allt ont som finns utanför och från dem som håller på med droger och kriminalitet. Ingen kan skada henne innanför Lundens dörrar. Lunden blir en plats där man kan få skydd från yttervärlden. Julia tycker därför inte det känns som om hon sitter inlåst.

Det här var vad jag verkligen behövde en riktig time out från det gamla livet. Jag trivs jättebra här. Det känns inte som man sitter inlåst. Så vill man gå ut på tomten eller nånting så kan man göra det... .. Nämen det är ju liksom att man vet ju vad som finns här utanför. Man vet ju det. ... alltså alla folk och alla som håller på med droger och kriminalitet och sånt där alltså. Och vi sitter ju här och liksom ingen kan ju skada oss härinne. Men går vi ut alltså då är vi helt själva/.../ (Julia)

Julia upplever inlåsningsen som en trygghet men ändå som en falsk trygghet då Julia måste stå på egna ben när hon lämnar Lunden.

... tryggheten fast egentligen så är det en falsk trygghet. Man är ju bara här liksom totalt i tre-fyra månader. Sen får man ju åka här ifrån och ska helt plötsligt stå på egna ben. Klara sig själv ute i samhället och såna grejer. De är ju liksom falskt eftersom det är låst överallt. Så kommer det inte att vara där. Så när man kommer ut kommer det vara helt annorlunda ... (Julia)

Sara talar om en rädsla för att komma ut. Fast Saras övertygelse är att hon kommer att klara sig, så är rädslan stor över att hon ska börja knarka igen och svika alla, inklusive sig själv.

... man är inlåst och man är rädd för att komma ut helt enkelt. Samtidigt som man vet med sig att jag kommer fixar detta så är man ändå rädd. Rädd för att börja knarka igen. Rädd för att misslyckas där ute. Rädd för att svika sina anhöriga, sina kompisar allt sånt. Rädd för att svika sig själv... (Sara)

Det är lätt att vara drogfri på Lunden tycker Matilda, då hon själva slipper att fylla sitt liv med något. På Lunden får Matilda hjälp med aktiviteter och andra sysselsättningar och utanför institutionen har hon haft drogerna och då har de gjort allting åt henne.

/.../Skönt att vara här ibland... slipper ansvaret. Är jag ute själv så måste jag själv fylla mitt liv med nåt. Då har jag ju haft drogerna och då har drogerna gjort allting åt mej. /---/... vi får gratis mat och sådär ... det enda ansvaret är lite vad du ska göra, alltså på villan, ridning och så. ... om jag måste vara drogfri, då måste jag själv fylla mitt liv med saker. Som vad jag ska hitta på och göra som är kul och det får man hjälp med här på Lunden. Så det är lätt att vara drogfri här. (Matilda)

ANALYS

Vår analys är upplagd i fyra delar. Den första är upplevelsen av att bli inlåst. Den andra upplevelsen av att bli utredd. Den tredje upplevelsen av inre och yttre kontroll och den fjärde upplevelsen av att komma ”ut”. Analysen följer således samma tidsordning som vår resultatredovisning dvs. nutidsupplevelsen uppdelad i dåtid med tankar om hur det var att bli inlåst, nutid hur det är att leva i en vardag under tvång och framtid med tankar om hur det är att komma ”ut” från Lunden. För att förstå hur flickorna hanterar sina upplevelser inne på institutionen har vi valt att analysera vårt material utifrån ett teoretiskt perspektiv där man kan se på upplevelserna utifrån att de är ett resultat av olika så kallade institutionella överlevnadsstrategier. Vi använder oss av Erving Goffmans olika överlevnadsstrategier och Claes Levins fattigdomsaspekt samt hans olika anpassningskategorier. För utförligare beskrivning av vårt teoretiska perspektiv hänvisar vi till vårt teoriavsnitt på sidan 17. Precis som i det teoretiska avsnittet har vi valt att markera viktiga begrepp och nyckelord som är kopplade till teorierna i fetstil.

BLI INLÅST

En orsak till att flickorna inte visste om att de skulle till just Lunden skulle kunna vara att de var drogade när de kom. Sara och Matilda beskriver hur ... *snurriga...* (Matilda) de var när de kom och att de därför inte ... *orkade...* (Sara) ha en egen vilja. De bara gjorde som de blev tillsagda. Men det förklarar inte varför de flickor som inte var drogade när de kom till Lunden upplevde samma förvirring. Alla de intervjuade flickornas berättelser är färgade av en besvikelse gentemot socialförvaltningen. Flickorna visste inte hur länge de skulle stanna på Lunden. De visste inte var de skulle någonstans och heller inte varför de skulle just till Lunden. Man kan anta att de i denna förvirring upplevde att de tappat kontrollen över sina liv. Matilda och Pia tycktes känna sig ”små och rädda” när de kom. Matilda själv beskrev detta och Pia hade enligt journalerna upplevt detsamma. Matilda sa att hon fick sig en ... *liten chock* ... (Matilda). Ingen av dem hade varit inlåsta tidigare. Med det i tankarna tycker inte vi det är så konstigt att de upplevde mötet med Lunden med en rädsla. De mötte en helt ”ny värld”. Det är kanske därför som Sara och Matilda beskriver hur de kände när de skulle lämna övervakat urinprov, duscha övervakat etc. (Bilaga 1) Utifrån Goffmans teorier kan man kanske se deras upplevelser som ett resultat av en påbörjad **avhumaniseringsprocess**. Deras rättigheter och mänskliga egenskaper blev hotade i och med tvångsomhändertagandet. (Johansson, 1999)

Annikas i journalerna påstådda försök att avvika i en situation då hon var på väg att bli inlåst kan kanske ses som en ren **överlevnadsstrategi**. (Levin, 1997) Där chocken att bli uppryckt från den nuvarande verkligheten mer kom att handla om en självbevarelsedrift. Att inte kunna fortsätta droga. Annika hade varit på utredningshem tidigare och visste vad hon skulle möta när hon var på väg från St: Lars psykiatriska akutmottagning till Lunden. Kanske var det med den upplevelsen i bagaget som hon försökte fly. Maria beskrevs i journalerna ha blivit väldigt våldsam när hon skulle gripas och hon hotade även att skada sig själv genom att inte ta sin medicin. Precis som för Annika var inte denna värld helt ny för Maria. Maria hade varit på ett HVB-hem tidigare. Även de intervjuade flickorna Sara och Julia ger uttryck för en liknande frustration men den gjorde sig inte riktigt ”till känna” förrän när de precis kommit in på intaget och de verkligen hade förstått att de skulle vara inlåsta. Deras tankar kretsade då kring att vilja ”häriifrån”.

Saras och Julias beskrivningar av sina funderingar kring att rymma skulle kunna tolkas som ett direkt motstånd till att vara inlåst. Kanske var det just upplevelsen av att inte vilja bli inlåst som ledde till att Annika försökte rymma från personalen på väg till Lunden och att Maria tog till våld när transporttjänsten skulle hämta henne. Flickorna i journalanteckningarna beskrivs inledningsvis ha varit både trista, provokativa, tvära och sura. Kanske blev personalens uttryck då ett resultat av att de faktiskt inte förstår och talar flickornas språk som Hennum kommit fram till i sin rapport ”*Den komplexa verklighet. Kris- og utredningsinstitutioners tvetydige verden. Rapport 11/97*”. Hennum menar där att personalen talar förnuftets språk medan ungdomarna talar känslornas språk som t.ex. ångest och sorg. ”Personalen möter dessa känslor med en normativ diskurs, en diskurs som inte fångar upp det känsloladdade eller tar hänsyn till de existentiella problemställningarna (‘det känns som att jag kommer att dö’) som gömmer sig i den känsloladdade diskursen.” (Carlsdotter, 2001 s 41). Uttryck som med detta i tankarna då istället skulle kunna tolkas som att flickorna upplevde en maktlöshet och stark ångest över att t.ex. nyss ha blivit tvångsomhändertagna och/eller kanske har börjat få abstinens. Om man ser till Annika och Marias motstånd att bli inlåsta kan de även utifrån Levins teori tolkas som en **överlevnadsstrategi** i form av en **aggressiv anpassning**. Även om Annika och Maria gjorde motstånd innan de kom in på avdelningen så hade de varit med ”förr”. Levin (1997) pekar bl.a. på två typer av rymningar den ena typen **överlevnadsstrategi** rymmer för att **fly fältet** medan den andra gruppens rymningar mer är kopplade till drogsug och kriminalitet, något som Levin menar att överlevnadsstrategikerna också kan ha som skäl.

Men varför stannade Saras och Julias flyktönskan enbart i tanken? Utifrån Goffmans teori kanske det var så att de ganska snabbt förstod **institutionens reglerade rättighetssystem** som att **ställa till bråk** som att rymma kan leda till att de riskerar att vara tvångsomhändertagna under en ännu längre tid än om de inte rymt. (Levin, 1997). Kanske de här började lära sig reglerna så att de sen inne på avdelningen skulle kunna **utnyttja systemet** och få det att arbeta för sig. Som t.ex. Julia beskrev under intervjun att hon trivdes jättebra och att hon kunde gå ut när hon ville och ha permissioner för att hälsa på sin dotter. (Johansson, 1999).

Kanske kan man se Tuvas beskrivning av när hon kom till Lunden som en **fasadanpassning**. (Levin, 1997). Tuva visste inte varför hon skulle vara på Lunden och var först irriterad över detta men mest var hon nyfiken på vilka som skulle befinna sig på Lunden. Tuva som kom från ett annat låst ställe visste vad hon hade att vänta sig och kanske det var lättare för henne efter att ha upplevt sig som överkörd av socialen att ta till **fasadanpassningen** (aa). Tuva berättade hur hon varit irriterad på personalen på Lunden och att hon sagt åt dem att de skulle kolla upp hur saker och ting verkligen förhöll sig kring hennes placering. Genom att argt ta kontrollen riskerade Tuva inte att någon verkligen skulle se hur kanske ledsen och besviken hon egentligen var över att ha kommit till ytterligare ett låst ställe. Tuva säger om det som hänt henne att ... *det är lugnt...* (Tuva).

BLI UTREDD

Julia och Sara upplever att de kan vara med och påverka och bestämma i sin utredning. Julia pratar om att *vi ska göra* när hon beskriver sin delaktighet i utredningen. Hon syftar då på det samarbete som hon har med sin kontaktperson. Kanske kan man se hennes aktiva deltagande i sin utredning som en **primär anpassning** som Goffman talar om. (Johansson, 1999). Julia har tagit till sig vad systemet ville att hon skulle ta till sig av. Men Julia skulle också kunna tolkas som en av Levins (1997) anpassningskategorier **strategisk skötsam** flicka som spelar den roll hon förväntas spela så att hon kommer ut fortare från inlåsningsen. Julia har ett stort och starkt mål att se fram emot och det är att stråla samman med sin dotter. Trots Julias sikte på målet kan vi inte se att hon skulle höra till den gruppen av människor som Levin (1997) benämner som **stå ut** den s.k. **passiva anpassningen**. Julia är för aktiv i sin utredning. Sara menar att hon bestämmer själv över ifall hon skall delta eller inte. Kanske är detta Saras och Julias sätt att kunna **skapa sin egen sociala verklighet** inne på institutionen som Goffman menar att en

del gör.(Johansson, 1999). Sara skulle utifrån hennes sätt att se det kunna välja att "sitta av" sin tid på Lunden men istället väljer hon att göra sitt bästa av tiden.

Matilda å sin sida berättar att hon inte längre vill delta i sin utredning då den inte ger henne något längre. Matildas sätt att hålla sig tillbaka skulle kunna ses utifrån Levins (1997) **isolering** även om Matilda samtidigt påpekar att hon har den lilla makten när hon i alla fall får godkänna sin månadsrapport (Bilaga 1) Kanske beror Matildas motstånd till att delta i utredningen på att Matilda upplever att hon skall ge personalen en bild av henne själv som inte stämmer. Matilda menar att personalen försöker nå henne samtidigt som de verkar förvänta sig att hon skall ge dem en beskrivning av en barndom fylld med tragedi något Matilda inte har att ge då hon inte haft det så. Eller kanske beror Matildas steg tillbaka från sin utredning på att hon som hon säger inte är ... *färdig med drogerna...* (Matilda). Att inte bli hörd verkade även Annika utifrån beskrivningen om henne i journalanteckningarna ha upplevt. Annika skulle även ha påpekat detta för personalen. Matilda beskrev i intervjun hur hon redan från början talade om sin rädsla att bli missförstådd av personalen. Båda flickorna verkar ha gjort vad de har kunnat för att slippa uppleva känslan av att bli missförstådda igen.

Tuva tycker att man går för djupt in på vad som hänt och tycker hellre att man ska tala om de saker som man vill förändra. Tuva tycker inte det spelar någon roll vad som händer här och nu eftersom hon ändå kommer att få börja om vid nästa placering. Kanske är det hennes tidigare upplevelser av att inte blivit hörd som gör att hon inte vill medverka. Tuva som varit placerad på annat ställe innan hon kom till Lunden blev ju som nämnts tidigare irriterad över att ingen verkade kunna berätta för henne varför hon skulle vara på Lunden. Tuva hade även trott på förra stället att hon skulle flytta därifrån inom cirka 20 dagar. Tuvas brist på deltagande skulle här kunna ses utifrån Levins (1997) **stå ut** då hon tycks se Lunden enbart som en "mellanstation" och i väntan på rätt station är det bara som Tuva säger att ... *följa reglerna...* (Tuva).

Enligt Andersson (i Meeuwisse 2000) kan man genom information, bli hörd, bli respekterad och ha så många valmöjligheter som möjligt erhålla delaktighet även i tvångssituationer. (s 181) Kanske skulle Matildas och Tuvas deltagande eller brist på deltagande i sin utredning sett annorlunda ut om de upplevde att de hade blivit hörda. Eller har de inte förstått att utredningen är till för att påverka deras framtid? Levin (1997) drar slutsatsen i sin rapport från Råby att syftet med utredningen inte var något som gick fram hos flera av ungdomarna.

YTTRE OCH INRE KONTROLL

Hennum här översatt av Johansson (1998) menar ”att vara under tvång med utredning som mål betyder också att vara under kontinuerlig värdering. Allt man gör och säger blir iakttaget och tolkat: Hur man äter, hur man sover, hur ofta man tvättar sig, hur man reagerar på en film, hur man är i förhållande till andra ungdomar och vuxna. Ingenting är oskyldigt.” (s 38).

Utifrån detta kanske flickorna då får känslan av det som Goffman tar upp i

avhumaniseringsprocessen att de blir behandlade och definierade som ett objekt inne på den låsta institutionen. (Johansson, 1999). Kanske är detta något som Sara upplever då hon säger ... *snälla sluta att kontrollera vad jag gör och vad jag säger. Jag är bara människa okej. Shut the fuck up!* (Sara). För att skydda sig mot sådant som upplevs som jobbigt för den egna personliga integriteten kan den **sekundära anpassningen** då vara till nytta för att komma ifrån den makt som används på institutionen, för att bevara sig själv som människa. (Johansson, 1999; Levin, 1997). Kanske är det denna anpassning som Annika i journalerna använde då personalen uppfattade det som om hon höll inne med information.

När det gäller den yttre kontrollen så upplevde alla flickorna att det var jobbigt att bli inlåst men efter en tid så har några vant sig vid de låsta dörrarna. Matilda ser det som en självklarhet att dörrarna är låsta och stannar även vid de dörrar som inte är låsta för att invänta personal som kan öppna åt henne. Kanske kan Matildas numera vana att alltid ställa sig och vänta vid alla dörrar oavsett om de är låsta eller inte beror på det som ibland kallas för ”institutionsskada” och som kanske orsakats av **institutionens överdrivna omhändertagande** som Levin (1997 Rapport 2) tar upp i **fattigdomsaspekten**. Det kanske är så att anstaltens negativa sidor utifrån **fattigdomsaspekten** redan inne på institutionen gör sig påminda, eftersom Matilda idag tar som vana att vänta vid alla dörrar.

Matilda ser också den låsta dörren som ett skydd, då hon säger att hade den varit öppen kanske hon skulle ha stuckit. Att Matilda inte rymmer kanske har den betydelse som Levin (1997 Rapport 2) tar upp i sin grupp **de som inte rymde**, de hade insett att vårdtiden i så fall skulle kunna förlängas. (s 96). För Julia är den låsta dörren också ett skydd mot omvärlden för så länge hon är på institutionen kan ingen eller inget komma åt henne. Det gemensamma för både Matilda och Julia är att den låsta dörren ger en trygghet för något som de inte skulle klara av annars. Hennum (1997) har i sin forskning kommit fram till att en del ungdomar till en början inte tyckte det var så farligt med låsta dörrar. De upplevde en trygghet då de inte kunde bli frestade att använda droger men till sist infann sig ändå fängelsekänslan. (s 28). Då

både Matilda och Julia vid intervjutillfället hade varit på Lunden i två respektive tre månader är de inte i början av utredningstiden eftersom man på Lunden är placerad i cirka fyra månader. Ändå verkar de tycka att inlåsningsen är något de får trygghet av. Kanske denna skillnad mellan hur ”våra” flickor upplever det och vad Hennum kommit fram till kan bero på att placeringstiden på vissa andra institutioner är mycket längre än Lundens fyra månader. Med det i tankarna kanske flickornas tid på Lunden kan ses som en början på en inlåsningsen.

Flickorna blir inte bara inlåsta utan också fråntagna rätten att ringa och träffa vem de vill. Att inte själv få välja vem man ska prata med och vem man vill ha kontakt med upplever flickorna som något jobbigt. Både Sara och Matilda har en önskan om att få tala och/eller träffa sin bästa kompis. De kan inte förstå varför man måste bryta med en drogfri kompis. Levin (1997) tar upp att det inte är tvånget som blir det påtagliga men både Sara och Matilda upplever här en stor begränsning av något som de normalt brukar göra i samhället; kontakter vem de vill. Goffman nämner att **ordningsregler** drar upp gränserna för den intagnas liv och att det är efter dessa som de sedan skall lära sig att leva efter. (Levin, 1997). Sara uttrycker sin känsla av att vara förhindrad att ringa vem hon vill ... *Dom vill väl att man ska kapa allting på en gång...* (Sara). Julin (1998) har kommit fram till i sin D-uppsats ”*Flickor i fokus. En studie av flickors upplevelser av tvångsplacering på institution*” att flickors ”normala” tonårsutveckling förhindras av institutionens normer och regelsystem. Julin menar att ”de fenomen som är naturliga särdrag under tonåren levs ut i mindre skala och under begränsade former och kan i vissa avseenden helt förkvävas”. (s 58). Kanske det **överdrivna omhändertagandet** som Levin (1997 Rapport 2) tar upp i **fattigdomsaspekten** blir något negativt redan på institutionen för vem vet om kompisarna ”finns” kvar om de inte haft kontakt med dem under en tid. Att då inte få träffa eller ha telefonkontakt med sin kompis kan upplevas som något väldigt jobbigt. För ungdomar är kompisar viktiga, när gänget är viktigast för pojken är de nära relationerna viktigare för flickan. (Johansson och Wirbing, 2001; Svensson, 1998).

När det gäller regler och rutiner som t.ex. ”veckostäda och gå upp på morgonen annars får du ingen veckopeng” ser flickorna inte dessa regler som något konstigt. Då de menar att det är det som gäller även när man är ”ute”. Matilda tar sysslorna som en självklarhet och anser att de egentligen har för lite ansvar på avdelningen. Men samtidigt menar Matilda att personalen kunde kontrollera mer om städningarna verkligen utförts. Både Sara och Matilda menar att de själva har ett eget ansvar för att t.ex. komma upp på morgonen. Julia pekar även på att det är självklart att man inte får ... *bråka och tjafsas...* (Julia) med de andra flickorna. Man riskerade då

att hamna i isoleringen. Hennums (1997) forskning visar att många ungdomar hade ett liv utanför institutionen som går att jämföra med ett vuxet liv. De hade en känsla av att ha kontroll över sitt liv. Då ungdomarna kommer till institutioner sker ett övertag och ett omyndiggörande av ungdomens person och helt plötslig befinner de sig i en situation de inte längre kontrollerar. (s 19). Genom att ta till sig av de rutiner som kan tänkas finnas ”ute” i ”verkligheten” kanske flickorna kan känna att de tar kontrollen över något som de skulle kunna ha haft om de var i frihet. Tuva beskriver att hon mår väldigt bra av regelbundenheten i sin vardag på Lunden. Hon går upp och äter regelbundet varje dag. Kanske kan man här se Tuvas belåtenhet som Goffmans **kolonisering** eller Levins snarlika begrepp **positiva anpassning**. (Johansson, 1999; Levin, 1997). Tuva menar att det var längesen hon ... *hade sån där rutingrej... (Tuva)*.

Att flickorna verkar tycka reglerna är självklara kan även förstås utifrån det **system av rättigheter** som Goffman menar finns på institutioner. (Levin 1997) Följer man reglerna och lyder personalen innebär det också att man får tillgång till **olika belöningar**. **Belöningar** som i friheten är självklara men som på Lunden blir små men viktiga förmåner. Flickorna vi intervjuade får bl.a. **belöning** i form av veckopeng om de städat och gått upp på morgonen.

I journalanteckningen beskrivs både Annika och Lisa som två flickor som inte tyckte om reglerna. Enligt personalen bröt de reglerna genom att bl.a. tända stearinljus och röka på sitt rum och vägra gå och lägga sig när de skulle.

Vad kan det bero på att flickorna i journalanteckningarna beskrivs av personalen som att de skulle ha upplevt reglerna på Lunden som väldigt jobbiga medan de intervjuade flickorna verkar se reglerna som självklara? Kanske hade de intervjuade flickorna även beskrivits av personalen som flickor som inte gillar regler? Eller är det så att de intervjuade flickorna inte ser t.ex. att inte gå och lägga sig på den tiden man blir tillsagd som ett regelbrott? Man kan ju anta att det finns många i friheten som gör detsamma. Men skillnaden skulle även kunna bero på att de i mötet med personalen ser en myndighetsperson och därmed en som kan hota den egna identiteten. Som ett **egenskydd** kan man då protestera och hålla modet uppe genom att bryta regler även de regler som man ser som självklara ”ute”. Goffman menar att genom de olika **motståndprocesserna** kan man behålla sitt värde inne på institutionen. (Johansson, 1999; Levin, 1997). Utifrån detta kan man då tänka att i samtalet mellan flickorna och intervjuaren behövdes inte detta skydd eftersom intervjuaren inte behövde upplevas som ett

hot mot dem själva. Kanske upplevde flickorna mötet med intervjuaren också som ett mer jämviktigt förhållande än mötena med personalen? Kanske kunde de med intervjuaren tala om de regler som är självklara för många i det fria samhället som faktiskt självklara även för flickorna själva utan att de kunde bli ”hotade” av att säga så.

Matilda och Julia berättade att det är frivilligt att delta i aktiviteterna, men som Matilda säger gör man inget så ligger man bara framför tv: n ... *hur roligt är det...* (Matilda). Kanske är den frivillighet flickorna ändå känner inte helt sann? Det kan vara som Goffman tar upp i begreppet **working the system**, kan man systemet så kan systemet utnyttjas så att det arbetar för en. (Johansson, 1999). Om man deltar mer eller mindre aktivt i aktiviteter kanske flickorna kan få fördelar genom att de får fler ”utgångar” t.ex. till någon träning utanför institutionen. Eller så deltar de för att slippa från personalens tjat om hur bra det är för dem. Samtidigt blir det positivt för flickan när personal skriver månadsrapporter osv. så genom att delta kan **systemet utnyttjas**. Eller deltar de kanske för som Matilda säger har man ingenting att göra så är det tråkigt här inne. Levin (1997 Rapport 2) pekar i sin **fattigdomsaspekt** ut ungdomars förvåning över de fritidsmöjligheter som ges på institutionen och att den aspekten är något bra på institutionen. Då kan man tänka sig att tvånget av att behöva vistas på institutionen ger sig till känna så fort flickorna inte har något att göra. För flickorna beskriver att de upplever en tristess så fort dötid uppstår mellan bl.a. aktiviteter och samtal. De flesta människor försöker att hitta på något då de har tråkigt. Kanske tar man en promenad något som flickorna på Lunden är förhindrade att göra om det inte är inplanerat. Matilda upplever det som jobbigt ... *Att inte /.../ bara gå ut och gå när man vill...* (Matilda). Flickorna är även beroende av andra för att kunna sysselsätta sig när de har tråkigt. När flickorna inte kan använda sin spontanitet utan alltid måste fråga om det går att genomföra kan sådana ramar ge förändringar i personligheten och som Levin (1997) tar upp verkar det alltid ett särskilt **system av rättigheter** på institutionerna.

Tidigare forskning har visat att ungdomar finner sysselsättningen meningsfull (Levin 1997; Julin 1998). Julin menar att ungdomarna upplevde tiden mellan aktiviteterna som långtråkig. (s 57) Carlsdotter (2001) kom fram till i sin C-uppsats ”*Att bli synad i sömmarna – en studie av fyra ungdomars upplevelse av att vara utredningsplacerade på en institution*” att ungdomarna inte direkt kände att de hade något att göra på avdelningen trots att det fanns mängder med spel m.m. Känslan av att ha tråkigt infann sig. I hennes studie visade det sig också att det ”snurrade” en massa tankar hos ungdomarna som de upplevde som jobbiga. Julia

är den av de intervjuade flickorna som tycker att hon oftast har att göra och som inte direkt verkar uppleva tiden som tråkig. Innebörden av att ha något att göra respektive inte ha något att göra bestäms av individen själv. (s 35) Julin (1998) menar att för en del kanske kortspel kan vara att inte ha något att göra medan det för någon annan är mycket att göra (s 57).

Kanske kan Julias upplevelser även här bero på den **positiva anpassningen** som Levin (1997) tar upp och Goffmans **kolonisering** då hon försöker göra sin tid på institutionen så behaglig som möjlig, för att skydda sin personlighet. (Johansson, 1999).

Kanske kan man se flickornas uppskattning av att ha någon sysselsättning som en slags inre kontroll? Matilda säger att man ska kunna bestämma helt själv över vad man vill göra något hon inte kan på Lunden. Ändå trivs hon så bra man kan för helt kan man aldrig trivas när man är inlåst. Sara upplever att hon förlorat hela sin frihet att vara människa i samhället. Tuva undrar vad frihet är det för någonting och konstaterar att det är när hon inte har förbindelse till något eller någon. Kanske Tuvas tidigare placeringar gör att hennes frihet känns längre från henne och att det är därför som Tuva inte vill ha någon förbindelse till någon. Under intervjuerna kom känslor fram som att det är hemskt att ha blivit berövad sin frihet och att det är det hemskaste som hänt och önskan om ett oberoende från socialen, föräldrar, att bli fri från droger, önskan om att inte ha någon förbindelse till någon eller något. När flickorna blir tvingade på eller annat vis att rätta sig till institutionens regler som den låsta dörren har de bara sina egna tankar kvar att styra över. När tankarna blir för svåra tar kanske flickorna till den sysselsättning som finns för att komma undan dessa tankar och känslor. Det blir då inte så konstigt att det som kan ersätta sådant som upplevs som svårt blir det som uppskattas mest på en institution. Det blir som en slags **asylfunktion** som Levin (1997 Rapport 2) talar om i **fattigdomsaspekten**. Här kan säkert också Goffmans teori tas med om hur människans kan ta till **olika anpassningsstrategier för att skydda den egna personligheten** och att det finns många som har den inneboende styrkan att kämpa emot för att behålla värdet som människa. (Johansson, 1999).

Levin (1997 Rapport 2) menar att institutionens positiva funktioner som t.ex. aktiviteter ställs i fokus snarare än själva tvånget. I vår undersökning tycker vi att tvånget kommer fram i de flesta intervjuvaren och att det är tvånget som gör att flickorna mer eller mindre deltar i de aktiviteter som erbjuds. Vad kan då denna skillnad bero på? Är det hur man ställer frågorna? Eller kan skillnaden ligga i att tidigare forskare har frågat ungdomar *efter* deras vistelse på institutionen och att vi har gjort intervjuerna *under* själva vistelsen? Vi antar att man tänker

annorlunda om en situation i nuet än om man tänker tillbaka på samma situation. I nuet finns ingen distans till det som sker. Julin (1998) har kommit fram till att institutionen förhindrar spontanitet. (s 57).

KOMMA "UT"

Levin talar i **fattigdomsaspekten** (1997, Rapport 2) om att ungdomar upplever omgivningen som **ogynnsam och ogästvänlig** kanske kan det vara orsaken till att flickorna upplever Lunden som ett skydd och som en trygghet för en tid framöver? Julia säger att hon upplever sin tid på institutionen som trygg eftersom ingenting har kunnat komma åt henne vare sig taskiga kompisar eller droger. Men som hon säger att det är en falsk trygghet då hon till sist måste tillbaka och stå på egna ben igen. Julia säger också att hon trivs jättebra på institutionen och att det inte känns som att hon sitter inlåst, vill Julia gå ut så kan hon göra det på tomten eller något. Kanske är det Julias rädsla för den **ogynnsamma omgivningen** med droger och kriminalitet som gör att hon byggt upp en egen trygg och belåten tillvaro på institutionen i form av **kolonisering**. (Levin, 1997). Det blir då inte tvånget, omhändertagandet i den konstgjorda miljön som kommer i fokus, utan Julias upplevelse av att för tillfället vara i trygghet som blir det väsentliga den så kallade **asylfunktionen**. (Levin 1997 Rapport 2)

Den trygghet som Julia känner innanför de låsta dörrarna, kan man jämföra med Matildas upplevelser av att slippa ta ansvaret att fylla sitt liv med någonting. Skillnaden som vi kan se är att Julia uttalar mer rädsla för de personer som använder droger medan Matilda talar om själva drogen. När Matilda är ute måste hon ta det egna ansvaret, men då har drogerna gjort det åt henne. På institutionen får Matilda hjälp med att hitta på sådant som är kul vilket gör att hon tycker det är lätt att vara drogfri där.

Levin (1997 Rapport 2) tar upp i sin undersökning att den relativa **ansvarslöshet** och den gemenskap ungdomarna funnit på institutionen är på gott och ont den dag de ska flytta. För många innebär det att glädjen över att äntligen få komma därifrån blandas med rädslan inför det nya livet som man förväntas klara av till största delen själv. (s 17). Både Julia och Sara tror att det blir svårt att lämna institutionen beroende på att Lunden under denna tid tagit över deras eget ansvar. Julia kommer att få det egna ansvaret att klara sig ute i det samhälle som hon upplever att Lunden skyddat henne från. Sara känner en rädsla för komma ut. Hon är rädd för att börja knarka och rädd för att svika alla runt om sig och sig själv. Kanske det är som

Levin (1997 Rapport 2) tar upp att skyddet inom institutionen blir en negativ aspekt den dagen ungdomarna flyttar därifrån? Då ungdomarna ska möta den omgivning som de blivit skyddade från.

AVSLUTNING

SAMMANFATTNING

Vårt syfte var att undersöka hur omhändertagna flickor enligt LVU, hanterar sina upplevelser av att vara på låst utredningshem. Syftet styckade vi upp i följande frågeställningar:

- Hur hanterar flickorna sina upplevelser av att vistas på låst utredningshem?
- Upplever flickorna att de är delaktiga och kan vara med och bestämma i sin utredning?
- Hur påverkar tvångsvistelsen utredningen?

Vårt intresse för ämnet ligger i vår förförståelse av låsbara institutioner. Efter våra kontakter med tvångsvården har det väckt intressanta frågor hos oss och som gav uppslag för vår C-uppsats. För att vi skulle kunna få svar på våra frågor så intervjuade vi fyra flickor på Lundens ungdomshem, som fick berätta om sina upplevelser av att vara tvångsomhändertagna. För att vi skulle få en djupare förståelse för deras upplevelser läste vi litteratur som kunde tänkas passa in på just sådana upplevelser. Vi läste också i journalanteckningar om andra flickors tid på Lunden. Då vi var ute efter flickornas egna upplevelser valde vi ”de inlåsta flickornas perspektiv” som infallsvinkel. För att förstå och analysera deras upplevelser har vi använt oss av olika institutionella överlevnadsstrategier som teoretiskt perspektiv. (Teoriavsnitt sidan 17). När vi nedan använder begrepp och nyckelord som är kopplade till teorierna har vi precis som tidigare markerat dem i fetstil.

Vi har kunnat se att flickorna använder sig av olika **anpassningsstrategier** vid olika skeenden under utredningstiden på institutionen. Då flickorna kom till Lunden upplevde de en förvirring, de visste inte varför eller hur länge de skulle vara där. Några av flickorna kände sig små och rädda, medan någon annan sa att det blev som en ... *liten chock*... (Matilda), då de förstod att det var en låst institution. De flickor som inte tidigare varit på en låst institution mötte här en ny värld och mötte den med rädsla. Några flickors beskrivning av hur de efteråt funderat på hur de verkligen kunde gå med på att lämna övervakat urinprov, duscha övervakat etc. kunde vi se som en början till **avhumanisering**. (Johansson, 1999)

För att skydda den egna integriteten tog flickorna till olika överlevnadsstrategier för att klara en situation som de inte själva styrde över. Några av flickorna hade funderingar på att rymma,

men avstod, för att de kanske **förstod systemets regler** och att det i så fall kunde leda till större problem för dem själva som t.ex. förlängd tid på Lunden, inga ”utgångar” m.m. I journalerna kunde man läsa att någon hade försökt rymma på vägen till institutionen och att en hade gjort stort motstånd då transporttjänst skulle hämta henne. Detta kan tolkas som att flickorna gjort ett direkt motstånd till att bli inlåsta och att de försökte **fly fältet** (Levin 1997) som är ytterligare en överlevnadsstrategi.

En av våra flickor skiljer sig från de övriga då hon inte ”verkar” bry sig om inlåsningsen, men vi uppfattar detta som en **fasadanpassning** (Levin, 1997) då hon beskriver hur hon upplever sig överkörd av socialen eftersom hon vid tillfället redan var på en låst institution. Hennes förvirring kring sin nya placering och att personalen inte kunde förklara hur allt förhöll sig kanske ledde till att hon istället för att visa sin ledsenhet, istället blev arg för att på så vis hålla ”huvudet högt”.

Vi har kommit fram till att flickorna i början på placeringen upplevde ett stort motstånd till de låsta dörrarna, men efter en tid hade några av flickorna vant sig vid att alla dörrar är låsta. Någon flicka säger att hon ställer sig vant och väntar vid alla dörrar även om de inte är låsta. Andra flickor ser de låsta dörrarna som en trygghet, antingen för sig själva eller som ett skydd från omgivningen utanför då ingen kan komma åt dem där innanför. En av flickorna säger att hon trivs jättebra och att det inte känns som om hon är inlåst. Den trygghet hon har byggt upp inne på institutionen kan tolkas som en **kolonisering** (Johansson, 1999; Levin, 1997) då rädslan för den **ogynnsamma omgivningen** finns. En annan menar att den låsta dörren gör att hon slipper ha det egna ansvaret över att fylla sitt liv med något, innan fyllde hon sitt liv med hjälp av drogerna.

Hennum (1997) har i sin undersökning kommit fram till att ungdomar till en början inte tyckte den låsta dörren var något hinder utan upplevde den som en trygghet då de inte kunde bli frestade att använda droger. Som vi visat i analysen verkar det som våra undersökningar givit olika resultat, vilket kan bero på när och hur intervjuerna gjorts som gör att våra resultat skiljs åt.

Regler och rutiner som att stiga upp på morgonen, inte bråka med dem andra flickorna för då riskerade man att hamna på isoleringen etc. såg flickorna som självklara eftersom det är något som gäller även när man är ”ute”. En av flickorna berättade att hon mår väldigt bra av

rutinerna då hon menade att hon inte hade haft dessa på ett tag. Samma resultat fick Levin (1997 Rapport 2) i sin undersökning att tillgången av bl.a. mat var det som kom i fokus och inte själva omhändertagandet.(s 17). Detta skulle kunna tolkas som att hon tagit till sig vad systemet ville att hon skulle göra den s.k. **positiva anpassningen**. (Levin, 1997). Annars kom vi fram till att man skulle kunna se flickornas självklarhet i att följa regler och rutiner utifrån att de visste att de då hade **belöningar** att hämta som t.ex. kanske en extra ”utgång”. I journalanteckningarna kunde vi få fram att några av dessa flickor enligt personalen skulle ha brutit mot sådana regler som de intervjuade flickorna ansåg som självklara. De tog till en **aggressiv anpassning**. Alla flickorna använde sig således av en **motståndsprocess** med syftet att skydda sitt **egenvärde**. (Levin, 1997).

Något som flickorna tycker mycket om att ha och gärna deltog i är de erbjudna aktiviteterna. Levin (1997 Rapport 2 s 83) och Julin (1998) kom också fram till det. Vi kom fram till att deras delaktighet kan bero på att de flyr från sina jobbiga tankar då dötid uppstår mellan sysslorna. Julin menar att inlåsnigen leder till att ungdomarna inte kan hitta på spontana saker och att de därför känner sig låsta på institutionen.(s 57) Eller så handlar flickornas deltagande mer om att de lärt sig systemet och fått det att arbeta för sig s.k. **working the system**. (Johansson, 1999). Genom att delta kan de behaga personalen så att de inte tjarar på dem och som en ”bonus” kanske personalen skriver ett bra utlåtande till den egna socialsekreteraren. En av flickorna tycker att det nästan alltid fanns något att sysselsätta sig med. Kanske hennes **positiva anpassning** eller **kolonisering** (Levin, 1997) gör att hon försöker göra sin tid på avdelningen så behaglig så möjlig för att skydda sin personlighet?

Några av våra flickor upplevde att de kunde påverka och bestämma i sin utredning. En flicka talade om ett samarbete med sina kontaktpersoner och att hon deltar aktivt i sin utredning. Hennes aktiva insats kan vara en **primär anpassning** (Johansson, 1999; Levin, 1997) eller så kan vi tolka henne som **strategisk skötsam**, (Levin, 1997) för att nå sitt mål. För en annan flicka säger att hon själv bestämmer om hon vill delta eller inte. Hon ser det som sitt eget val då hon kan välja att ”sitta av tiden” men väljer istället att göra sitt bästa. Att båda flickorna väljer att aktivt delta i sin utredning kan vara att de har förstått syftet med utredningen. Genom att förstå vad utredningen går ut på är det kanske därför hon vill vara med och påverka den, då de förmodligen har förstått att utredning blir färdig oavsett om flickorna har medverkat eller inte.

En av flickorna berättar att hon valt att inte längre delta i sin utredning, då det inte ger henne någonting och kan därmed ha tagit till **isolering** som anpassning. (Levin, 1997). Hon upplever att personalen försöker få henne att ge en bild som inte stämmer med hennes barndom. Hennes tidigare misstänksamhet i att bli missförstådd stärks kanske då hon inte blir hörd av personalen. Hon känner ändå en viss delaktighet då hon får godkänna sin månadsrapport. Kanske har hon inte förstått syftet med utredningen att den är till för henne själv eller så står hon tillbaka för att hon inte är färdig med drogerna.

Att det inte spelar någon roll vad som händer här och nu säger en flicka om sin utredning. Vi uppfattar det som att hon bara **står ut**, då hon ser Lunden som en mellanstation. Då hon ändå måste börja om när hon kommer till nästa ställe. Hon upplever att hon inte fått förklarat varför hon är på utredning. Hon kom från en annan inlåsning och det gör att hon kanske redan fått känna av det oklara med en placering. Levin (1997 Rapport 2) tar upp att de oklara placeringarna bidrar till en negativ utveckling för den unga. (s 21). Kanske är det detta plus att hon inte upplever sig ha fått någon information till varför hon är inlåst igen. Bristen i att förstå syftet med placeringen bidrar säker till att hon väljer bort att delta i utredningen.

Liknande resultat har vi sett i Levins (1997 Rapport 2) undersökning som visat att många ungdomar saknar uppfattningen om syftet till varför de är placerade.(s 71). Även Carlsdotter (2001) kom fram till detta, om syftets innebörd hade förståtts av den unge så bidrog även det i att man upplevde delaktighet. (s 46). Vi kan i vår studie se de resultat som Carlsdotter kom fram till. De flickor som upplevt delaktighet och medbestämmande i utredningen har varit aktiva i sitt deltagande och då också förstått syftet med utredningen.

En flykt från känslor som att det är det hemskaste som hänt när man blivit berövad sin frihet kan vara en orsak till att flickorna upplevde aktiviteterna som något positivt inslag under dagen. På så vis kan flickorna skydda sig genom de olika **anpassningsstrategierna**, genom att ta kontrollen över sina tankar. Detta kan vara en infallsvinkel på **asylfunktionen** i Levins (1997 Rapport 2) begrepp **fattigdomsaspekten** och som Goffmans (Johansson, 1999) teori visar så har människan en **inneboende styrka** till att orka kämpa för att behålla sitt människovärde.

Vi kom fram till att tvånget är det som gör att flickorna mer eller mindre deltar i de aktiviteter som står till buds. Levin (1997 Rapport 2) menar att aktiviteter m.m. är det som blir det

centrala under placeringen och inte tvånget. Flera av våra flickor lyfte fram den jobbiga dötiden de upplevde mellan aktiviteter, samtal etc. Vad kan då skillnaden bero på? Är det beroende på hur man ställer frågorna? Eller kan skillnaden ligga i att tidigare forskare har frågat ungdomarna *efter* deras vistelse på institutionen och att vi har gjort intervjuerna *under* själva vistelsen? Vi antar att man tänker annorlunda i situationer i nuet och i föregående tid. I nuet finns ingen distans till det som sker till skillnad från det föregående. Det ska hållas i minnet att institutionen förhindrar spontanitet enligt Julin (1998 s 57).

DISKUSSION

Tankar under arbetets gång har varit många. T.ex. reagerade vi över att när flickorna kom till institutionen var det bara en av flickorna som fått information om sin placering. Hon liksom de övriga flickorna hade inte fått någon information om att det var en låst institution. Varför visst hon inte det? Hennes socialsekreterare hade ju informerat henne om placeringen. Redan här se vi hur det brister i information till flickorna. Var finns deras socialsekreterare? Har det inte haft någon diskussion om vad som kan hända om inte flickan bryter med drogerna? Har det innan omhändertagandet funnits någon vårdplan eller kommer tvångsomhändertagandet direkt, för alla?

Kanske beror inte bristen på information enbart på socialsekreteraren utan flertalet av flickorna var påverkade av droger när de kom och de kan ha missat informationen. Då en av flickorna varit drogfri i ca två veckor innan ankomsten kan vi i det fallet konstatera att informationen har brutit någonstans och så länge man inte har förstått innebörden, så tycker vi att informationen har brutit. En flicka kunde heller inte få fram på institutionen om varför hon skulle vara där. Det skulle vara intressant att ta reda på hur samarbetet mellan socialförvaltningen och institutionen egentligen ser ut? För uppenbarligen finns det brister var det sen ligger vet inte vi.

Andra tankar vi fått under arbetets gång är om det verkligen går att tvångsomhänderta någon i syfte att göra en utredning? Med tanke på alla olika anpassningsstrategier som flickorna verkade använda sig av för att skydda sig mot den institutionella världen kanske risken är att man istället "älskar flickorna till döds". Flickorna vittnade bl.a. om hur de upplevde sig "kvävda" av att inte ha den frihet som andra ungdomar har.

Vi undrar också kan rätt bild ges av flickorna i en utredning under tvång? Kanhända går det att se igenom dessa strategier om inte så förstår inte vi meningen. Utredningen syftar ju till att flickornas framtid skall planeras. Om då inte rätt bild visas kan resultatet bli att flickorna om och om igen placeras på ställen de bara "sitter av" tiden på. Det är en stor brist att en del inte verkade förstå syftet med utredningen. Någon såg Lunden som en "mellanstation" i väntan på nästa ställe. Det som vi då kan se är viktigt och som några flickor inte kunde uppleva var att denna station är en väldigt viktig station för deras del. För oavsett om flickorna själva deltar i sin utredning eller inte så kommer en utredning att göras "på" dem och den kommer att påverka deras egen framtid på ett eller annat vis.

Kanske är det viktigt att stödja flickorna att ännu mer uppleva en delaktighet i sin utredning än vad de tycks uppleva idag? Om flickorna själva är med och bestämmer över sitt liv kan det leda till att de även kan känna en meningsfullhet med utredningen. Kanske kan dessa flickor verkligen då få den hjälp som de anses behöva? För vi tror att vägen till målet är lika viktigt som målet i sig.

En stor uppföljning av Lundens utflyttade flickor görs just nu. Delrapporten som snart ska släppas verkar visa på att det går bra för väldigt många av Lundens "gamla" flickor. Siffrorna ska tydligen vara dem bästa SiS någonsin har haft. Intressant tycker vi. Kanske flickornas ändå beskrivna, i våra öron lilla upplevda delaktighet har lett till att de fått vara med och bestämma över sitt liv? Eller kanske Lunden ser flickorna bakom de olika anpassningsstrategierna? I alla fall så kommer vi verkligen att hålla ögonen öppna, för så fort undersökningen kommer ut vill vi kunna ta del av den.

KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, Elisabeth (avdelningsföreståndare, Lundens ungdomshem, Lund). Telefonintervju den 8 december 2003, samt kompletteringsintervju per telefon den 18 december 2003.

Andersson, Gunvor (2000). "Barnen i socialt arbete – en maktlös grupp?" i Meeuwisse, Anna; Sune Sunesson; Hans Svärd (red) *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.

Bergman, Petra (1997). *Tvång på rätt sätt på särskilda ungdomshem och LVM-hem*. Stockholm: Nerenius & Santéus

Carlsdotter, Anna (2001). *Att bli synad i sömmarna – en studie av fyra ungdomars upplevelse av att vara utredningsplacerade på en institution*. C-uppsats i Socialt arbete. Socialhögskolan, Lunds universitet.

Eliasson, Rosmari (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. Lund: Studentlitteratur

Hennum, Nicole (1997). *Den komplekse virkelighet. Kris- og utredningsinstitutioners tvetydige verden. Rapport 11/97* Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Hilte, Mats (2001). *PM för uppsatsskrivare*. Lund

Johansson, Katarina och Peter Wirbing (1999). *Riskbruk och missbruk. Alkohol – Läkemedel – Narkotika. Uppmärksamma, motivera och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*. Stockholm: Natur och Kultur.

Johansson, Thomas (1999). *Socialpsykologi. Moderna teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Johansson, Marie (1998). *Utredningshemmens funktion*. D-uppsats i socialt arbete. Socialhögskolan, Lunds universitet.

Julin, Ingalill (1998). *Flickor i fokus. En studie av flickors upplevelser av tvångsplacering på institution*. D-uppsats i socialt arbete. Socialhögskolan, Lunds universitet.

Krag Jacobsen, Jan (1993). *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, Claes (1997). *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökningen 94. Meddelande från Socialhögskolan; Lunds universitet: 1997: 9 (arbetsrapport)*

Levin, Claes (1997). *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökningen 94. Meddelande från Socialhögskolan; Lunds universitet: 1997:9 (Rapport nr. 2)*

Nordström, Carl; Anders Thunved (2002). *Nya sociallagarna med kommentarer, lagar och författningar som de lyder den 1 januari 2002*. Stockholm: Författarna och Nordstedts Juridik AB.

Olsson, Martin (2001). *Jag vill inte vara jag. Om social kategorisering i journalanteckningar*. D-uppsats i socialt arbete. Socialhögskolan, Lunds universitet.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällskunskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Bengt, Johanna Svensson och Dolf Tops (1998). Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger. NAD-publikation, Nr. 34.

Thureson, Eva; Nils Åkesson (1996). *Kartläggning av utredningsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen*. Statens institutionsstyrelse. Driftsenheten.

www.SiS.se 20/10-03

www.stat-inst.se 4/1-04

Bilaga 1 Lagar

Vi har för avsikt att presentera de paragrafer som är relevanta för denna uppsats. Inom Statens institutions styrelse (SiS) finns inget regelsystem för hur vården eller institutionens egna regler ska se ut. Vissa delar av vårdens utförande finns reglerade i LVU, lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52) samt i Socialtjänstförordningen (2001:937). Lagarna har vi hämtat från Nordstöms och Thunveds (2002) bok *"Nya sociallagarna med kommentarer, lagar och författningar som de lyder den 1 januari 2002"*.

Lagen (1990: 52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Inledande bestämmelser

1 § /---/ Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom och, när den unge fyllt 15 år, av honom själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som fyllt 18 år men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke. /.../

Beredande av vård

2 § Vård skall beslutas om det på grund av misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet *finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas*.

3 § Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin *hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende*. /---/ (Nordström 2002)

Omedelbart omhändertagande

6 § Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart skall omhändertas, om

1. *det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och*

2. rättsens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras. /.../

Särskilda befogenheter

15 § Om den unge vårdas på någon grund som anges i 3 § och vistas i ett hem för särskilt noggrann tillsyn, får hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefrihet som är nödvändig för att vården ska kunna genomföras. Den unges rörelsefrihet får också inskränkas när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller personalens säkerhet.

15 a § Den intagne har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal, ta emot besök samt vistas utanför hemmet i den utsträckning som lämpligen kan ske. Den intagne får dock förvägras telefonsamtal, ta emot besök, om det kan äventyra vården eller ordningen i hemmet.

En vistelse utanför hemmet skall avse en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor. Beslut om inskränkning i rätten att föra telefonsamtal eller ta emot besök samt vistelse utanför hemmet fattas av den som förestår vården vid hemmet. Beslut om vistelse utanför hemmet skall fattas efter samråd med socialnämnden./.../

15 b § Den intagne får beredas vård vid en enhet inom hemmet som är låsbar eller på annat sätt är inrättad för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes, övriga intagnas eller personalens säkerhet, eller om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne avviker eller för att i övrigt genomföra vården.

Den intagne får vårdas vid en sådan enhet under högst två månader i följd. /.../

15 c § Om det är särskilt påkallat på grund av att den intagne uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen, får den intagne hållas avskild från det övriga hemmet. Han eller hon skall då stå under fortlöpande uppsikt av personalen. Den intagne får dock inte hållas i sådan avskildhet längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt och inte i något fall längre tid än 24 timmar i följd. /.../

17 § /.../ den som omfattas av bestämmelserna i 15 § får kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas, när han kommer till hemmet, för kontroll av att han inte bär på sig något

som han inte får innehas där. Detsamma gäller om det under vistelsen i hemmet uppkommer misstanke att sådan egendom skall påträffas hos honom. /.../

17 a § *Den intagne är /.../ skyldig att efter uppmaning vid ankomsten till hemmet samt i samband med vistelse utanför hemmet lämna blod-, urin eller utandningsprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel... /.../.*

Socialtjänstlagen (2001:453)

11 kap.

6 § *skall dokumentationen utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om den enskilde. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.*

Bilaga 2 Intervjuguide

Inledningsfråga

Beskriv hur du upplevde situationen efter att ha blivit hit körd och stod utanför Lundens dörrar och var på väg in genom dom.

Temat nutidsupplevelsen uppdelad i nutid, dåtid och framtid

Hjälpfrågor

Upplevelsen av en vanlig dag på Lunden

- *Om du helt och hållet själv får bestämma över en dag här inne. Hur skulle den då se ut?*

Upplevelserna av restriktioner/regler

- *Du missade morgonsamlingen igår då Du försov Dig och kände heller inte för att städa. Båda sakerna vet Du att Du måste göra för att få Din dagpeng. Du har därför blivit av med en del av dagpengen. Har det hänt Dig? Hur upplevde Du det?*
- *Ni ska ut på utflykt och du ställer dig vid den låsta dörren och väntar på att någon skall låsa upp. Beskriv hur du upplever detta?*

Relationer

- *Du får plötsligt en stor saknad efter Din kompis/kille/tjej och skulle gärna vilja prata med henne/honom nu. Vad gör du och hur upplever Du detta?*
- *Vem eller vilka betyder mest för Dig under Din vistelse här inne på Lunden?*

Om måndet

- *Vilken tid på dygnet mår Du som:*
 - *sämst?*
 - *bäst?*

Innanför och utanför Lunden

- *Vad saknar Du mest av det Du har/hade innan Du kom hit till Lunden?*
- *Vad har Du här inne som Du inte har/hade utanför Lunden?*
- *När Du ligger i sängen på kvällen och tänker Dig bort från Lunden vad tänker Du då på?*

Självbild

- *Kan Du se en förändring hos Dig själv sen Du kom hit?*

Framtiden

- *Om Du helt och hållet själv fick bestämma över Din framtid hur skulle den då se ut?*
- *Vilken betydelse tror Du att Lunden kommer att ha för Dig i framtiden?*